

**FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU**

**KVALITETA BRAKA
I NEKE SOCIODEMOGRAFSKE VARIJABLE**

DIPLOMSKI RAD

**Mentor:
dr.sc. G. Lugomer – Armano**

**Tihana Vrhovski
Veljača, 2004.**

SADRŽAJ

1. UVOD	2
1.1. Kvaliteta braka.....	2
1.2. Teorije zadovoljstva brakom.....	4
1.3. Mjerenje zadovoljstva brakom i kvalitete braka.....	9
1.4. Neke odrednice kvalitete braka.....	15
2. CILJ I PROBLEMI	21
3. METODA	22
3.1. Ispitanici.....	22
3.2. Pribor.....	24
3.3. Postupak.....	26
4. OBRADA PODATAKA I RASPRAVA	27
4.1. Metrijske karakteristike Spanierove skale partnerske prilagodbe.....	27
4.2. Određenost kvalitete braka sociodemografskim varijablama.....	31
5. ZAKLJUČAK	49
6. LITERATURA	50
7. PRILOG	52

1. UVOD

Čovjek je društveno biće. Zbog svoje potrebe za drugim ljudima stvaramo veze, a te veze utječu na dobrobit pojedinca i cijele vrste. Brak, bliska veza između dvije osobe, temelj je današnjeg društva. Kod ljudi postoji univerzalna potreba za emocionalnim vezama s drugim ljudima i relativna snaga tih potreba povezana je sa spolom i dobi (Huyck, 1982., prema Perlmutter i Hall, 1992.).

Svako područje razvoja čovjeka pod utjecajem je konteksta u kojem se odvija. Najvažniji kontekst u ranom djetinjstvu predstavlja upravo obitelj, u kojoj dijete provodi najveći dio vremena. U obitelji stječe kognitivne i socijalne vještine, te razvija svoj sustav vrijednosti, uvjerenja i stavova. Kasnije će te osobine unijeti u svoj brak i zasnovati novu obitelj. Mnogi razvojni psiholozi ističu obitelj kao važan faktor razvoja djeteta. Prema Bronfenbrennerovoj teoriji obitelj zajedno sa školom, crkvom i susjedstvom čini najužu okolinu- mikrosustav koji izravno utječe na dijete (prema Haith, Miller i Vasta, 1998.).

Većina autora navodi da treba promatrati pojedinačne odnose i promjene u obitelji jer svaki događaj mijenja obitelj kao cjelinu. Zadovoljavajuće intimne veze pozitivno utječu na fizičko i psihičko zdravlje ljudi, dok su problemi u braku jedan od glavnih razloga traženja psihološke pomoći.

Potrebno je provesti nova istraživanja vezana uz sve elemente obitelji jer kroz zadnjih nekoliko desetljeća obitelj kao institucija prolazi kroz radikalne promjene. Sve veći broj razvoda dovodi do novih oblika proširenih, miješanih obitelji, a u porastu je i broj samohranih roditelja. Postojeći nalazi dobiveni su istraživanjem tradicionalnih obitelji pa očito postoji potreba za novim istraživanjima (Papalia i Olds, 1992.).

Brak je kao temelj društva oduvijek privlačio pažnju istraživača jer je od praktične važnosti istražiti faktore koji utječu na kvalitetu takve institucije društva. Podaci prikupljeni ovim istraživanjem trebali bi obogatiti sve opsežniju literaturu o kvaliteti brakova.

1.1 KVALITETA BRAKA

Potrebno je definirati pojmove zadovoljstvo brakom, kvaliteta braka i uspjeh u braku da bi mogli točno definirati predmet mjerenja. Uspjeh u braku odnosi se na stabilnost braka, odnosno zadovoljstvo supružnika koje traje kroz vrijeme. Da bi potvrdili uspjeh nekog braka

potrebno je provesti studiju kvalitete braka i studiju stabilnosti, kako bi utvrdili uzroke i posljedice bračnog uspjeha i neuspjeha, te utvrditi da li su supružnici razvedeni ili ne.

Zadovoljstvo brakom predstavlja subjektivan pogled svakog partnera na brak i nije pokazatelj stvarnih karakteristika partnera i procesa u braku, iako se od partnera traži da daju generalnu evaluaciju braka. Stoga je zadovoljstvo brakom uži pojam od kvalitete braka i ujedno je jedna od dimenzija kvalitete braka, a naglasak je na emocionalnoj komponenti procjene bračnog odnosa. U početku je pristup uvelike kritiziran, ali prema novijim istraživanjima ponovo doživljava uspon.

Kvaliteta braka je multidimenzionalna varijabla koja uključuje međusobnu prilagodbu partnera i zadovoljstvo brakom. Definira se kao kognitivna procjena partnera o kvaliteti njihovih bračnih odnosa. Procjena kvalitete braka pokazuje koliko je brak dobar sa stajališta supružnika u određenoj vremenskoj točki. Važno je da objektivno postoji skup karakteristika idealnog braka u određenom društvu. U suvremenom zapadnom društvu to su na primjer: pravedna podjela obaveza, održavanje uzajamne ljubavi i poštovanja, slaganje o važnim pitanjima, zajedničko donošenje odluka i dijeljenje interesa.

U definiranju bračne kvalitete uključeno je već i samo razmišljanje partnera o separaciji ili o razvodu (prema Karney & Bradbury, 1995.) što je i razumljivo jer osoba vjerojatno neće napuštati vezu ako je smatra kvalitetnom.

Razlučivanje pojmova dodatno otežava to što su različite definicije kvalitete braka izazvale pojavu različitih mjernih instrumenata pa se pod nazivom bračne kvalitete mjerilo mnogo različitih stvari. Neki istraživači ispitivali su pod bračnom kvalitetom karakteristike interakcija među partnerima, čime se zapravo ispituje međusobna prilagodba bračnih partnera. Drugi su ispitivali što supružnici osjećaju prema svom partneru i braku, a pritom su mjerili zadovoljstvo brakom.

Treći pravac shvaćanja bračne kvalitete kao procjene kvalitete bračnih odnosa javio se 80- tih godina kao sinteza prethodnih shvaćanja. Ovaj pristup naglašava kvalitetu partnerskih odnosa, a od partnera se traži da samostalno i nezavisno od bračnog druga procijeni kvalitetu bračnih odnosa, koja obuhvaća i zadovoljstvo i prilagodbu. Partner može procijenjivati kvalitetu bračnih odnosa prema pojedinačnim dimenzijama (kvaliteta komunikacije, seksualno ponašanje, donošenje odluka) ili dati globalnu procjenu (prema Obradović i Čudina- Obradović, 1998.).

U većini istraživanja braka nacrti su transverzalni. Međutim, longitudinalni nacrti jedini omogućavaju utvrđivanje uzročno - posljedičnih veza. Osim toga, longitudinalni nacrti

važni su u razvojnoj psihologiji jer omogućavaju opažanje promjena određene varijable tijekom vremena.

U ovom istraživanju korišteno je jednokratno mjerenje jer nas zanima trenutno stanje. Zanimalo nas je koje sociodemografske varijable su povezane s procjenama kvalitete braka danas, ali postoji interes i za mijenjanje procjena kvalitete braka s vremenom koje ćemo promatrati usporedbom različitih kohorti koje smo zahvatili i normativnih utjecaja na njih.

1.2 TEORIJE ZADOVOLJSTVA BRAKOM

1) *Teorija socijalne razmjene*

Teoriju su 1959. razvili **Thibaut** i **Kelley**, a njihove je koncepte **Levinger** 1965. i 1979. primijenio na brak (prema Karney i Bradbury, 1995.). Međuljudske su veze prema ovoj teoriji utemeljene na procesu socijalne razmjene dobitaka i gubitaka između partnera.

Zadovoljstvo brakom i bračni odnosi rezultanta su privlačnosti među partnerima, prepreka raskidu partnerskih odnosa i prisustva privlačnih alternativa. Zadovoljstvo osobe vezom moguće je procijeniti ako znamo kakvu pojedinac ima korist od veze i njegova očekivanja. Ukoliko je nivo očekivanja iznad onog što pojedinac trenutno ima bit će nezadovoljan, a ukoliko je korist veća bit će zadovoljan.

Levinger je načinio klasifikaciju mogućih oblika bračne kvalitete stavljajući u odnos faktore privlačenja i odbijanja. Bračnu kvalitetu i stabilnost promatra kao dva odvojena pojma među kojima može i ne mora biti povezanosti.

Standard za procjenu stabilnosti veze naziva se nivo uspoređivanja za alternative, a to je najmanja dobit koju osoba smatra da bi imala u najpovoljnijoj od alternativa. U slučaju da je taj nivo manji od onog koji osoba ima u sadašnjoj vezi, ostat će u njoj.

Prema teoriji socijalne razmjene brak završava kad je privlačnost veze mala, kad je prepreka za prekid mala, dok su alternative primamljive. **Lewis** i **Spanier** su na osnovi tih pretpostavki 1979. i 1982. izradili tipologiju razmjene u braku. Bračno zadovoljstvo i stabilnost postavili su kao ortogonalne dimenzije bračnog ishoda i dobili četiri kvadranta koja se mogu objasniti terminima socijalne razmjene. Veza je loša i stabilna ako je privlačnost veze mala, a prepreka za izlaz iz veze velika. Brak je dobar i nestabilan ako je privlačnost odgovarajuća, prepreka mala, a alternative izvan braka vrlo privlačne. Veza također može biti dobra i stabilna, te loša i nestabilna.

Prednost teorije leži u činjenici da je u nju moguće integrirati različite tipove varijabli, te u jasnim granicama koje postavlja između termina bračnog zadovoljstva i bračne stabilnosti. Nedostatak je što ova teorija ne objašnjava kako dolazi do promjena u braku. Vremenska perspektiva nije uzeta u obzir ni prilikom objašnjavanja nastanka percepcija privlačnosti i prepreka i njihovih promjena tijekom braka.

2) Bihevioralna teorija

Bihevioralna teorija usmjerena je isključivo na interakcije bračnih partnera i naglašava važnost interpersonalne razmjene specifičnih ponašanja među partnerima. Neka od tih ponašanja, poput izjava ljubavi, prihvaćanja i komplimenata, imaju nagradni karakter, dok prigovori, kritike i osuđivanje predstavljaju kaznu za partnera.

Percepcija bračne kvalitete svakog partnera bit će veća što su češći pozitivni oblici ponašanja njegovog partnera i obrnuto- percipirana kvaliteta bit će manja što su češće kazne. Bračna je kvaliteta posljedica međusobnih nagrađivanja i kažnjavanja bračnih partnera tijekom dužeg razdoblja.

Osnovni okvir nagrada i kazni proširen je atribucijama koje partneri pridaju međusobnom ponašanju. Način atribuiranja partnerovog ponašanja ovisi o kvaliteti bračnih odnosa. Ako je brak inače dobar, pozitivno ponašanje partnera osoba će pripisati njegovim unutarnjim i stabilnim karakteristikama, a ako je brak uglavnom loš pozitivno ponašanje pripisat će okolnostima, tj. promjenjivim vanjskim faktorima. Negativno ponašanje partnera osoba u dobrom braku pripisat će promjenjivim, vanjskim faktorima, a osoba u lošem braku stabilnim osobinama svog partnera.

Način na koji osoba atribuirala partnerovo ponašanje ovisi o povratnoj vezi između interakcija sa partnerom i osjećaja prema braku i partneru. Pozitivne interakcije tako dovode do pozitivnih osjećaja, a oni do pozitivnog atribuiranja koje poboljšava odnose.

Prednost ove teorije u odnosu na teoriju socijalne razmjene je što brak opisuje kao dinamični fenomen u kojem su promjene česte. Objašnjava promjene procjena zadovoljstva brakom tijekom vremena. Pretpostavka teorije je da supružnici zaključuju da li su u zadovoljavajućoj vezi na temelju interakcija u kojima razmjenjuju nagrade i kazne. Pozitivne interakcije dovode do zadovoljstva što povećava vjerojatnost novih pozitivnih interakcija. Negativne interakcije dovode do nakupljanja negativnih osjećaja, a preko novih negativnih interakcija do općeg nezadovoljstva brakom.

Inzistiranje samo na interakciji supružnika predstavlja nedostatak jer širi kontekst nije uzet u obzir. Zanemareni su uvjeti u kojima se interakcija odvija (prema Karney i Bradbury, 1995.). Model objašnjava samo ograničen raspon ishoda braka, a nije jasno kako obrasci interakcija koji su u početku odgovarajući s vremenom postaju negativni. Povodom toga nije jasno ni kako se neki parovi s neodgovarajućim oblicima interakcije ne rastaju već ostaju zajedno.

3) *Teorije privrženosti*

Teorije privrženosti temelje se na istraživanjima **Bowlbyja** o povezanosti roditelja i djece iz kojih proizlazi da priroda prve bliske veze određuje djetetov nutarnji model za stvaranje budućih veza.

Najčešći oblik privrženosti između djeteta i majke ili neke druge bliske osobe naziva se **sigurna privrženost**. Razvija se kad su roditelji osjetljivi za potrebe djeteta i dosljedno reagiraju na njih. Djeca razvijaju privrženost i prema roditeljima koji ih zlostavljaju, pružaju minimalnu ili krivu njegu, ali tada se uglavnom radi o anksioznim oblicima privrženosti. Neki roditelji zlostavljaju djecu tjelesnim kažnjavanjem, neprijateljstvom i sile djecu da rade ono što ona ne žele jer su usmjereni na svoje potrebe, a ne na djetetove. Ovakvi pretjerano stimulirajući postupci povezani su s tjelesnim zlostavljanjem i razvijaju **anksiozno-izbjegavajući obrazac privrženosti**. Djeca ovih roditelja ne pate zbog separacije i izbjegavaju kontakt s roditeljima. **Anksiozno-ambivalentni obrazac privrženosti** razvija se kod djece čiji roditelji nisu dovoljno uključeni u njihov odgoj, nedovoljno stimuliraju djecu, nedosljednog su ponašanja i emocionalno ili tjelesno zlostavljaju djecu.

Neka djeca ne pokazuju dosljedne obrasce ponašanja u nepoznatoj situaciji, imaju ponašanja iz svake kategorije s neobičnim reakcijama poput emocionalne hladnoće, neuobičajenim izrazima lica i položajima tijela pa spadaju u kategoriju neorganizirane i neorijentirane djece ili u kategoriju obrasca **tipa D** (prema Papalia i sur. 1992).

Hazan i Shaver, 1987. (prema Karney i Bradbury, 1995.) primijenili su ovu klasifikaciju Mary Ainsworth na odnose bračnih partnera. Pokazali su da je stvarno moguće govoriti o djelovanju neostvarene privrženosti u doba djetinjstva na ponašanje u braku ili vezi u zreloj dobi. Osobe koje u djetinjstvu razviju siguran oblik privrženosti kasnije lako ostvare bliske odnose s drugim ljudima, to im izaziva ugodu i nemaju strah od odbacivanja i prevelike bliskosti. Te osobe imaju najveću mogućnost za ostvarenje kvalitetne i duge veze. Ako je veza kvalitetna moguće je promijeniti anksiozne oblike privrženosti razvijene u

djetinjstvu. Partner koji je konzistentan u izražavanju osjećaja i pruža brigu, oslonac, udobnost i seksualno zadovoljstvo može s osobom koja je u djetinjstvu ostvarila anksiozni tip privrženosti imati dugu kvalitetnu vezu.

Sigurno privržene osobe u odrasloj dobi mogu ostvariti lošu povezanost ako u prvoj vezi naiđu na osobu nekonzistentnih emocija. Tip privrženosti iz djetinjstva se najčešće ne mijenja jer osoba očekuje da se partner prema njoj ponaša na određeni način, kao i majka, pa kod partnera i potakne takvo ponašanje. Tako se prvotni oblik privrženosti potkrepljuje i učvršćuje. Zadovoljstvo vezom prema ovoj teoriji ovisi o zadovoljenju osnovnih potreba za brigom, udobnošću, tj. o uvjerenju pojedinca da mu partner ispunjava te potrebe.

Prednost teorije je što je kvalitetu braka povezala s individualnom prošlošću supružnika za razliku od bihevioralnih teorija i teorija socijalne razmjene. Nedostatak je što zanemaruje izvore promjena relativne važnosti potreba tijekom vremena. Ne daje objašnjenje varijabiliteta u brakovima gdje supružnici dijele isti oblik privrženosti. Ne uzima u obzir promjene sposobnosti pojedinca da zadovolji partnerove potrebe tijekom vremena.

4) Teorija krize

Iako teorija krize prvenstveno govori o funkcioniranju obitelji, neki istraživači je primjenjuju za predviđanje uspjeha braka. Temelji se na **Hillovom** ABCX modelu iz 1949. koji objašnjava reagiranje obitelji na stresni događaj (prema Karney i Bradbury, 1995.).

Prema ovom modelu **stresan događaj (A)** zahtijeva određenu prilagodbu. Obitelji imaju različite **resurse (B)** za suočavanje sa stresom i mogu postaviti različite **definicije (C) stresnog događaja** koje modificiraju djelovanje samog događaja. **Priroda krize (X)** određena je stupnjem u kojem su resursi za suočavanje sa stresom dovoljni za prevladavanje određenog stresnog događaja, određenog njegovom definicijom.

Ova teorija je doživjela niz izmjena, a najznačajniju su 1982. godine uveli McCubin i Patterson uključivanjem vremenske dimenzije u model. Razvijen je dupli ABCX model u kojem svaki originalni element ima početno značenje i značenje koje se kristalizira tijekom vremena. McCubin i Patterson smatraju da teškoće u rješavanju prvotnog stresnog događaja stvaraju nove stresore. Početni nivo resursa (B) može se povećati pri nošenju sa događajem, a osim početne percepcije događaja (C) i percepcija uspješnosti suočavanja sa stresom može utjecati na ishod. Iz toga proizlazi da će parovi koji prođu više stresnih događaja vjerojatnije imati negativne bračne ishode, osim ako imaju viši nivo resursa za suočavanje sa stresom i percepciju uspješnosti suočavanja sa stresom.

Prednost je što teorije krize prilagodbu u braku povezuju s vanjskim okolnostima. Utjecaj vanjskih događaja je indirektan, preko prilagodbe supružnika na stresne situacije i direktan, preko pojedinčeve percepcije takvih situacija. Teorija daje objašnjenje različitih bračnih ishoda- nemogućnost prilagodbe na stresne događaje dovodi do problema u braku.

Nedostatak je što ne objašnjava koje vrste odgovora na stresnu situaciju izazivaju dobru, a koje lošu prilagodbu, ni koje varijable utječu na promjenu resursa i percepcije događaja.

5) Ranjivost- stres- adaptacija model

Nakon brojnih kritika teorija bračne kvalitete, na temelju 110 empirijskih radova iz područja bračne kvalitete **Karney i Bradbury** su 1995. predložili novi model objašnjenja odrednica bračne i obiteljske kvalitete. Središnju ulogu imaju elementi bihevioralnih teorija koje su jedine specificirale mehanizme promjene u braku. Tako je i prema ovom modelu kvaliteta braka pod utjecajem iskustva prikupljenog u prošlim bračnim interakcijama, a procjene bračne kvalitete utječu na ponašanje partnera u kriznim situacijama.

Iz teorije krize preuzeta je pretpostavka da stresni događaji i poteškoće s kojima se partneri suočavaju utječu na interakciju. Način prilagodbe partnera na stres odredit će daljnji utjecaj stresa - dobra prilagodba će ga smanjiti, a loša pojačati.

Iz teorija privrženosti uzeta je hipoteza da na ishod braka utječu demografski, osobni i iskustveni faktori koje pojedinac unosi u brak, a obuhvaćeni su pojmom ranjivost. Model predlaže da te trajne ranjivosti utječu na adaptaciju na stresne događaje, a i na sposobnost prilagodbe supružnika na teškoće u braku.

Iz navedenog slijedi da će parovi s dobrim mehanizmima prilagodbe u braku i s malim brojem trajnih ranjivosti, te oni koji dožive malo stresnih događaja, biti zadovoljni i imati stabilan brak. Takvi brakovi ostat će stabilni čak i ako se supružnici suoče s velikim razinama stresa. Parovi s neadekvatnim mehanizmima prilagodbe, s izraženom ranjivošću, koji se suoče s mnogo stresnih događaja bit će nezadovoljni brakom, imat će nestabilan brak i vjerojatno će se razvesti. Parovi s izraženim trajnim ranjivostima vjerojatno će imati slabiju sposobnost prilagodbe na stresne događaje što će dodatno negativno utjecati na takve brakove. Ako je razina stresa u životu takvog para niska i ne zahtjeva visoke sposobnosti prilagodbe, brak može ostati stabilan. Trajne ranjivosti su stabilne tijekom vremena pa na temelju razine stresa s kojim se par suočava možemo predvidjeti kad će doći do pada u zadovoljstvu brakom.

Prednost modela je što uključuje sva tri kriterija razvojne teorije braka čime omogućuje proučavanje promjena u stabilnosti i u zadovoljstvu brakom. Varijacije u bračnim ishodima objašnjavaju se interakcijama između stresa i ranjivosti.

Navodi se da procesi prilagodbe djeluju kao posrednik između efekata stresa i ranjivosti na zadovoljstvo brakom, ali nije definirano kakva je kombinacija efekata stresa i ranjivosti (aditivna ili interaktivna ili kombinacija te dvije vrste). Nedostatak modela je i što kvalitetu braka navodi kao jedini faktor koji utječe na stabilnost braka. Model ne uzima u obzir razlike između supružnika u doživljavanju stresa ni vanjske faktore koji mogu utjecati na odluku o razvodu, kao što su prepreke i alternative koje navodi teorija socijalne razmjene.

1.3 MJERENJE ZADOVOLJSTVA BRAKOM I KVALITETE BRAKA

Neki su autori zadovoljstvo brakom nastojali izmjeriti što jednostavnije pa se mjera ponekad svodi na samo jedno pitanje tipa: "Koliko ste zadovoljni brakom ili odnosima u svojem braku?". Ovakvim načinom mjerenja nailazimo na metrijske poteškoće jer ne možemo utvrditi ni pouzdanost, ni valjanost podataka kad je varijabla zahvaćena samo jednom česticom. Međutim, istraživanja su pokazala da postoje visoke korelacije između mjera bračne kvalitete kad se koristi samo jedna ili više čestica.

Nedostatak je, osim neutvrdiva pouzdanosti i valjanosti, što se jednom tvrdnjom dobiva samo globalni uvid u bračnu kvalitetu. Već upotrebom nekoliko tvrdnji, čak i bez provjere njihovih metrijskih karakteristika, dobiva se uvid u pojedina područja bračne kvalitete i zadovoljstva.

Osim mjerenja bračne kvalitete pomoću jednog ili nekoliko pitanja postoje i skale za mjerenje bračne kvalitete koje se sastoje od niza tvrdnji. Multidimenzionalni pristup omogućava mjerenje bračne kvalitete instrumentima zadovoljavajuće pouzdanosti i valjanosti i točniju mjeru od samo jedne čestice ili tvrdnje.

Tijekom vremena bračna se kvaliteta operacionalizirala na različite načine pa su tako razvijene različite mjere. Kad se na kvalitetu braka gleda kao na karakteristiku odnosa između supružnika i njihove međusobne prilagodbe govori se o bračnoj prilagodbi. Ovakvo shvaćanje proizlazi iz teorija socijalne razmjene Thibauta i Kelleya.

Test bračne prilagodbe (Marital Adjustment Test – MAT), autora Lockeja i Wallacea, 1959. mjeri bračnu prilagodbu pomoću 15 čestica. Nedostatak je što su rezultati

kontaminirani tendencijom ispitanika davanju socijalno poželjnih odgovora (prema Snyder, 1979.).

Često se koristila **Skala prilagodbe bračnih partnera** (Dyadic Adjustment Scale – **DAS**) Spaniera iz 1976. Ova skala sastoji se od 32 tvrdnje kojima se mjeri prilagodba partnera u različitim područjima života. Rezultati se grupiraju na 4 subskale; zadovoljstvo u dijadi, bračna kohezija, bračni konsenzus i afektivna ekspresija. Budući je prilagodba samo početni uvjet za opstanak braka i zbog kritike koncepta bračne prilagodbe mjerenje bračne kvalitete kao bračne prilagodbe neko je vrijeme bilo potisnuto u drugi plan. Ovaj instrument ima odgovarajuće karakteristike za naš predmet mjerenja pa će kasnije biti više riječi o njemu.

1980-tih stavljan je naglasak na mjere individualne evaluacije braka. Tu se javljaju spomenute mjere koje sadrže po jednu česticu i dihotomiziraju procjene kvalitete braka (dobar brak / loš brak). Takvo sažimanje kontinuirane varijable u dihotomne kategorije dovodi do gubitka velikog broja podataka.

Ako se kao mjera bračne kvalitete uzima procjena kvalitete bračnih odnosa koristi se **Indeks bračne kvalitete** Nortona iz 1983. Iako je primjena krenula sa velikim brojem čestica kasniji oblik ovog instrumenta sastoji se od svega 6 čestica zadovoljavajuće pouzdanosti i valjanosti.

Subjektivan osjećaj supružnika o tome koliko je njihov brak dobar ispitivan je samoizvješćima o zadovoljstvu brakom. Napoznatije skale koje mjere bračno zadovoljstvo su:

- a) **Nebraska skala bračne sreće** Johnsona i suradnika iz 1986. godine koja sadrži 11 tvrdnji zadovoljavajuće pouzdanosti i valjanosti
- b) **Skala bračnog zadovoljstva** Roacha iz 1981. koja se sastoji od 48 tvrdnji visoke pouzdanosti i zadovoljavajuće valjanosti
- c) **Inventar bračnog zadovoljstva** (Marital Satisfaction Inventory - **MSI**) Snydera iz 1979. od 280 čestica.

Snyderova multidimenzionalna procjena bračnog zadovoljstva

Snyder je sa suradnicima 1979. godine razvio Inventar bračnog zadovoljstva (Marital Satisfaction Inventory - MSI) u pokušaju da se pruži valjana i pouzdana mjera bračnih interakcija. Rezultat u inventaru je višedimenzionalna samoprocjena i samoopis bračnih

interakcija i zadovoljstva brakom. Razvili su dobro određene norme za cijeli niz dimenzija zadovoljstva brakom i za njihovu povezanost s globalnom mjerom bračnog zadovoljstva.

Autori su prikupili 440 čestica, koje su podijeljene u 11 skala. Neke čestice uzete su direktno iz drugih skala i upitnika, neke su modificirane da bi imale strukturu točno- netočno, a većina je osmišljena na osnovi razmatranja literature o zadovoljstvu brakom. Kasnijom revizijom upitnika ostalo je 280 čestica koje dobro mjere bračno zadovoljstvo i visoko koreliraju sa cijelom skalom. Svaka od revidiranih 11 skala sačuvala je 90% prediktivne valjanosti početne skale. Čestice su korelirane sa skalom općeg nezadovoljstva iz samog MSI upitnika, s Locke- Wallaceovim testom MAT i sa rezultatima parova uključenih u bračnu terapiju i onima iz kontrolne grupe.

Skalama se procjenjuje (prema Snyder, 1979.): **konvencionalnost** (sklonost ispitanika davanju socijalno poželjnih odgovora opisujući brak na nerealistično pozitivan način), **opće nezadovoljstvo** (i mogućnost rastave ili razvoda), **afektivna komunikacija** (nezadovoljstvo količinom osjećaja i razumijevanja od strane partnera), **komunikacija pri rješavanju problema, vrijeme provedeno zajedno** (kvaliteta i količina), **problemi vezani uz financije, seksualno nezadovoljstvo, percepcija uloge** (spolne, roditeljske i bračne), **poteškoće proizašle iz roditeljskog doma, nezadovoljstvo u odnosu na djecu** (za svakog se partnera određuje zadovoljstvo odnosom roditelj – dijete) i **konflikt zbog odgoja djece**.

Dobiveni rezultati su stabilni tijekom vremena što ukazuje na pouzdanost skala. Unutarnja konzistencija pojedinih skala je visoka. Inventar je valjan za ispitivanje bračnog zadovoljstva jer su korelacije rezultata pojedinih skala s ranije navedenom mjerom općeg zadovoljstva brakom značajne.

Inventar ima empirijsku primjenu zbog dobrih psihometrijskih karakteristika, a koristi se kao dijagnostički instrument kod parova koji se jave u bračno savjetovalište, prilikom oblikovanja programa bračne terapije i kao objektivna mjera promjena u interakciji parova za vrijeme ili/ i nakon terapije. Budući se najčešće koristi u kliničke svrhe rezultati se često prikazuju u obliku profila. Njegova multidimenzionalnost omogućuje utvrđivanje specifičnih uzroka bračnih nesuglasica i stupanj istih. Prednost je upitnika i to što se uklapa u različite teorije i terapijske tehnike.

Međutim, osnovna namjena ovog instrumenta je utvrđivanje izvora problematičnog ponašanja u braku s ciljem izbora odgovarajućeg tretmana za dotični par. Već iz sadržaja gore navedenih čestica ovog upitnika vidljivo je da se odnose samo na zadovoljstvo supružnika brakom i ne zahvaćaju pitanje kvalitete braka.

Kako smo našim istraživanjem željeli dobiti mjeru kvalitete braka u određenoj vremenskoj točki na korištenom uzorku pogodnija je mjera bračne kvalitete koju daje **Skala partnerske prilagodbe** (Dyadic Adjustment Scale - DAS) iz 1974. godine. Čestice ovog upitnika omogućavaju procjene pojedinih aspekata ponašanja partnera većinom na skalama od pet stupnjeva.

Spanierova skala partnerske prilagodbe

Na temelju literature o bračnom zadovoljstvu, kvaliteti braka i sreći u braku Lewis i Spanier razvili su **model bračne kvalitete** koji zahvaća tri glavna područja. Varijable koje ih čine prediktori su bračne kvalitete. Prvu skupinu čine varijable koje osobe unose sa sobom u brak kao što je samopouzdanje, mentalno i psihičko zdravlje, sposobnosti, a autori ih nazivaju osobnim i socijalnim resursima. Druga je skupina zadovoljstvo životnim stilom uključujući sastav kućanstva, zadovoljstvo poslom supružnika, podršku prijatelja, rođaka i zajednice. Treća je skupina nagrada iz bračne interakcije, koju čine emocionalno vrednovanje, učinkovitost komunikacije, slaganje uloga, količina interakcije i pozitivni stav prema supružniku (Feeney i sur., prema Sternberg i Hojjat, 1997.).

Spanier je uveo novost uočivši potrebu da se metode procjene primjene i na nevjenčane osobe. Do tada ni jedna skala nije mjerila odnose parova koji nisu u braku.

Bračna prilagodba može se promatrati kao proces ili kao kvalitativna procjena stanja. Ako je shvatimo kao proces najbolje ju je proučavati longitudinalnim istraživanjima. Spanier i suradnici zastupali su ideju da je bračna prilagodba kontinuirana varijabla i proces prije nego nepromijenjeno stanje. Ipak smatraju da je treba mjeriti u određenoj vremenskoj točki.

Procedure koje su korištene u izradi skale preuzete su od Termana, (1938.), Locke i Karlsona, (1952.) i Locke i Wallacea, (1959.). Istraživanje je krenulo od 300 čestica. Neke su preuzete iz prijašnjih skala, neke razvijene isključivo u ovu svrhu, a dio čestica je modifikacija prije korištenih čestica.

Nakon sadržajne analize ostalo je 200 čestica. Da li test pokriva reprezentativni uzorak ponašanja, odnosno facijalnu valjanost procjenjivala su tri suca i istraživač. Čestice su uključene u daljnje procjenjivanje samo ako su suci smatrali da su relevantne mjere

prilagodbe partnera vezi, ako su u skladu s definicijom prilagodbe i njenih komponenti (a to su zadovoljstvo, kohezija i slaganje) Spaniera i Colea (1974.).

Spanier je dodao nekoliko novih čestica za koje je smatrao da se odnose na prilagodbu partnera vezi. Procjena valjanosti skale provedena je na uzorku 218 osoba u braku i 94 razvedene osobe. Ostavljene su 52 čestice na kojima su se oženjeni i razvedeni statistički značajno razlikovali uz $p=0.001$. 12 čestica je eliminirano zbog dvosmislenog značenja.

Spanier je isključio komponentu interpersonalnih napetosti i anksioznosti pojedinca jer je smatrao da nije jasna komponenta prilagodbe para. Ostale su 4 komponente; zadovoljstvo para, kohezija para, konsenzus para i problematične razlike partnera.

Za ove pretpostavljene faktore smatralo se da nisu ortogonalno povezani pa je korištena kosokutna rotacija. Nakon faktorske analize ostale su 32 čestice.

Prosječna korelacija između četiri empirijski dobivene subskale je 0.68. Analizom nije potvrđen samo jedan od pretpostavljenih faktora (problematične razlike partnera) pa je isključen. Nađene su tri od pet početno pretpostavljenih komponenti- zadovoljstvo para, slaganje para i kohezija.

Četiri čestice činile su odvojeni faktor koji je autor nazvao prema njihovom sadržaju afektivna ekspresivnost. Čestice svakog od četiri konačna faktora imale su korelacije s faktorom iznad 0.30.

Istraživanje Lockeja i Williamsona iz 1958. potvrdilo je 4 faktora slična ovima- slaganje, afektivna intimnost, euforija i društvenost. Kasnija su istraživanja potvrdila da ta skala nije faktorski čista, a Spanierove 32 čestice grupiraju se oko 4 faktora koji su konceptualno i empirijski povezani s prilagodbom para.

Popunjavanje upitnika traje nekoliko minuta pa se može uklopiti u samoopisni upitnik i prilagoditi intervjuu. U nedostatku vremena istraživači mogu upotrijebiti samo jednu od subskala bez gubitka pouzdanosti i valjanosti mjere. Lako je kodiranje, bilježenje i računanje rezultata. Skala ima teoretski raspon od 0 do 151.

Neke čestice Spanierove skale služe za procjenu prilagodbe pojedinca vezi, ali većinom čestica procjenjuje se pojedinčeva percepcija prilagodbe oba partnera partnerskoj vezi kao društveno prihvaćenoj grupi. Budući potonje dominiraju istraživači pretpostavljaju da razlike u odgovorima partnera odražavaju različite percepcije o funkcioniranju veze.

Potvrđena je kriterijska valjanost skale jer su se odgovori razvedenih ispitanika i onih u braku za sve čestice razlikovali značajno uz rizik manji od 1% ($p < 0.001$). Prema prirodi ova valjanost nije prediktivna, nego dijagnostička- skala daje dijagnozu ili procjenu postojećeg stanja.

Konstruktna valjanost potvrđena je korelacijom od 0.86 za vjenčane i 0.88 za razvedene sudionike sa Skalom bračne prilagodbe (Marital Adjustment Scale- MAS) Locke i Wallacea. Visoka korelacija je očekivana s obzirom da je većina čestica slična, ako ne i ista. Skala ima visoku pouzdanost (0.96). Pouzdanost podskala dana je u TABLICI 1a u sklopu Priloga.

Ponderi za odgovore na 32 čestice ove skale nisu utvrđeni, iako je očito da svim ljudima nije jednako važan pojedini aspekt odnosa. Locke- Wallaceova skala (MAS), 1959., kao i neke druge skale, pridaju različitu težinu svakoj od 15 čestica. Međutim, autori nisu objasnili kako su došli do tih pondera. Većina autora pondere određuje prema opterećenju čestice faktorima dobivenim faktorskom analizom ili upotrebljava β pondere dobivene multiplom regresijskom analizom (na primjer Allen, 1973., Smith, 1974., Warts i Linn, 1970., Lowler i Porter, 1967. i 1973., Nathanson i Becker, 1973.).

Ponderi se mogu odrediti unaprijed na temelju postojećih podataka o tome koje su varijable važnije za procjenu kvalitete odnosa. Naime, nije svejedno ne slaže li se par oko pitanja koje nije toliko važno ili oko bitnih pitanja. U Spanierovom ispitivanju valjanosti DAS-a sudionici su većinu čestica proglasili vrlo važnima. Potpuno nevažnima pokazala su se pitanja religije i odnosa s rođacima i roditeljima (Spanier, 1979.). U navedenom je ispitivanju ujedno dobivena visoka povezanost (0.63) između ponderiranih i neponderiranih rezultata.

Nakon što je proveo istraživanje da utvrdi pouzdanost, valjanost i pondere za svoju skalu Spanier je zaključio da bi prilikom formiranja skale trebalo krenuti od još više čestica. Predložio je da se nova istraživanja u području kvalitete odnosa trebaju dotaknuti pitanja konvencionalnosti, socijalne poželjnosti, te razlika u percepciji veze muškaraca i žena.

1.4 NEKE ODREDNICE KVALITETE BRAKA

Zaposlenost žene

Budući je zaposlenost majke jedan od važnih faktora obiteljskog konteksta, često je istraživana veza karijere supruge s kvalitetom braka.

Locksley, 1980. nije utvrdio povezanost između ženine karijere i zadovoljstva brakom ni jednog od supružnika (prema Glenn, 1990.) dok je istraživanje **Houseknechta i Mackea, 1981.** pokazalo da žene s karijerom imaju bolju bračnu prilagodbu od kućanica. Ipak sama karijera nije toliko važna za kvalitetu braka kao suprugovo podržavanje te karijere.

Mnogobrojnim je istraživanjima u ovom području utvrđeno da su djeca čije su majke zaposlene izvan kuće rjeđe sigurno privrženica od djece čije majke ostaju cijeli dan s njima kod kuće (Belsky, 1986.). Podaci upućuju i na to da neka djeca čije majke rade, a nisu svrstana u kategoriju sigurno privrženih, pokazuju razvijenije vještine rješavanja problema, veću ustrajnost u rješavanju zadataka i neke druge prednosti. Nije toliko važno da li majka radi, nego kako se ona osjeća povodom svog zaposlenja. Zaposlenost kod nekih majki može izazvati tjeskobu zbog odvajanja od djeteta. Visoka razina emocionalnog stresa narušava optimalnu njegu djeteta. Problem nije sama zaposlenost, nego učinak koji ona ima na majku što posredno utječe na odnos djeteta i majke.

Istraživanje **Stiftera, Coulehan i Fisha iz 1993.** (prema Haith, Miller i Vasta, 1998.) pokazalo je da djeca čije su majke zaposlene i imaju izraženu tjeskobu zbog odvajanja pokazuju anksiozno-izbjegavajući obrazac ponašanja (tipa A). Kako zaposlenost majke utječe na dijete zavisi o nekoliko varijabli; da li je majka udana ili samohrana, radi li cijelo radno vrijeme, treba li obitelji novac, kako su djeca zbrinuta dok je nema i kao što je već spomenuto- što majka osjeća prema zaposlenju.

Istraživanja provedena zadnjih 50 godina nisu pokazala negativne, nego pozitivne posljedice majčine zaposlenosti za cijelu obitelj. Zaposlene majke osjećaju da imaju veću kontrolu nad svojim životom, imaju veće samopouzdanje, kompetentnije su i imaju veću ekonomsku sigurnost. Sve navedeno posredno utječe na bolju kvalitetu njihova roditeljstva. U obiteljima gdje majka radi otac više vremena i brige posvećuje djeci, a podjela poslova u kući je manje tradicionalna. Ako majka percipira da je otac dovoljno uključen i da pomaže, djeci će se nametnuti manje stereotipa o spolnim ulogama (prema Haith, Miller i Vasta, 1998.).

Od negativnih posljedica najraširenija je osjećaj krivnje zbog nedovoljno provedenog vremena s djecom. Djeca zaposlenih majki imaju više pravila i odgovornosti, samostalija su,

djevojčice su kompetentnije, imaju više samopouzdanja, ali i dječaci moraju preuzeti dio kućanskih obaveza (prema Papalia, 1992.).

Stavovi supružnika o bračnim ulogama

Jedna od rijetkih studija povezanosti stavova supružnika o bračnim ulogama i zadovoljstva brakom je **Bowenova i Orthnerova iz 1983.** Nije se potvrdila hipoteza o povezanosti niske kvalitete braka sa nesukladnim stavovima supružnika o spolnim ulogama. Pronađena je jedino niska kvaliteta braka kad muškarac ima tradicionalne, a žena moderne stavove (prema Glenn, 1990.). Pokazalo se da su brakovi supružnika koji imaju slične stavove stabilniji i da su ti supružnici zadovoljniji svojim brakom.

Dvostruka uloga (domaćice i zaposlene žene), koju žene sve češće obnašaju u modernom društvu, dovodi do bračnih napetosti, stresa i smanjenja bračne kvalitete. Žene koje imaju tradicionalne stavove o braku ne percipiraju disproportionalnu podjelu poslova nepravednom pa je kod njih manji negativan utjecaj zaposlenosti na kvalitetu braka (prema Čudina- Obradović i Obradović, 1998.).

Parovi koji su se manje slagali u stavovima i vrijednostima o podizanju djece imali su značajno više izgleda da deset godina kasnije budu razvedeni (prema Schaie i Willis, 2001.).

Osobine ličnosti

Kako bi razjasnili utjecaj osobina ličnosti na kvalitetu braka različiti su autori proveli uglavnom longitudinalna istraživanja, kojima je ispitano čak 56 osobina ličnosti. Faktorskom analizom dobiveno je 5 faktora - neuroticizam, ekstraverzija, impulzivnost, ugodnost i savjesnost. Autori su ih nazvali Big Five. Pokazalo se da najveću, i to negativnu, korelaciju s ishodom braka ima neuroticizam (McCrae, Costa i Busch, 1986., prema Karney i Bradbury, 1995.).

Faze razvoja zadovoljstva brakom

Istraživanja pokazuju da je zadovoljstvo brakom veće u početku i kasnije u braku što je opisano U- krivuljom. Zadovoljstvo brakom veće je prije rođenja djece i nakon što ona odu od kuće (**prema Glenn, 1990.**). Na taj zakrivljeni odnos utječe i samo trajanje braka pa treba biti oprezan kod donošenja zaključaka.

Longitudinalno istraživanje **Hustona i sur., 1986.** pokazalo je da u prvoj godini braka dolazi do pada zadovoljstva bez obzira na to ima li par dijete ili ne. U toj fazi često dolazi do rođenja prvog djeteta, ali pad zadovoljstva se ne može potpuno objasniti samo roditeljstvom.

Vaillant & Vaillant (1993.) proveli su longitudinalno istraživanje prateći ispitanike od studentske dobi do 65. godine života da bi dokazali kako je U- krivulja artefakt metodologije. Međutim i oni su dobili pad zadovoljstva iako nešto kasnije- kad su djeca bila adolescenti. Također su dobili općenito manje zadovoljstvo brakom kod žena.

Transverzalna istraživanja pokazala su da rođenje djeteta često odgađa razvod nezadovoljnih parova (**Glenn & McLanahan, 1982.**, prema Glenn, 1990.). Međutim, rođenje djeteta dovodi do promjene bračnih uloga te često smanjuje interakciju između supružnika koja nije vezana isključivo za dijete što može utjecati na pad zadovoljstva brakom (**White, Booth & Edwards, 1986.**, prema Glenn, 1990.). Efekti rođenja djeteta na zadovoljstvo supružnika brakom očito mogu biti i pozitivni i negativni.

Cijelokupni razvoj veze daju teoretičari životnog ciklusa. Neki su prikazi detaljniji, s više faza, ali svi slično prikazuju razvoj veze, koji se ponavlja iz generacije u generaciju. Ciklus započinje odlaskom mladih neoženjenih ljudi, bez djece od kuće. Zatim par sklapa brak, postaju roditelji. Slijedi faza obitelji s malom djecom, djecom školskog uzrasta, adolescentima. Kad obitelj dosegne srednju dob najmlađe djeteta odlazi od kuće, a roditelji para umiru. Nastupa faza "praznog gnijezda", zatim supružnici umiru. U međuvremenu su njihova djeca započela novi životni ciklus (White, 1991., prema **Scanzoni, 1995.**)

Teoriju životnog ciklusa poljuljala je ekonomska i seksualna revolucija 60-ih godina 20. stoljeća. Da bi se teorija održala ljudi trebaju prihvaćati socijalno nametnute uloge, kao što su shvaćanja da se djecu ne može imati prije braka, da prvo dijete treba imati u prvih deset godina braka ili da je dobro imati dvoje i više djece.

Predbračni zajednički život

Istraživanja u ovom području pokazala su da zajednički predbračni život dovodi do nestabilnih brakova. Nalazi nisu sukladni sa očekivanjem i ne potvrđuju hipotezu da predbračna kohabitacija priprema parove na brak. Međutim, rezultati ne mogu ni opovrgnuti hipotezu. Pozitivni efekti kohabitacije nisu se pokazali većima od negativnih posljedica zajedničkog predbračnog života.

Bennet, Blanc i Bloom, 1988. (prema Glenn, 1990.) su našli pozitivnu povezanost između predbračne kohabitacije i stope razvoda. Istraživači **Trussell & Rao, 1989; White, 1987, 1989** (prema Glenn, 1990.) došli su do zaključka da između zajedničkog života prije braka i kasnije bračne kvalitete nema povezanosti.

Jedan od negativnih efekata kohabitacije je i mogućnost većeg pritiska od strane roditelja da parovi što prije sklope brak. To može negativno utjecati na kvalitetu braka, ali i prisiliti nekompatibilne pojedince da brzopleto uđu u brak. Tendencija predbračnoj kohabitaciji i problemima u samom braku može biti u korelaciji s nekonvencionalnošću i nekim osobinama ličnosti. U istraživanju **Bootha i Johnsona, 1988.** kontrola osobina pojedinca indikativnih za probleme ličnosti i slabu predanost braku smanjila je negativnu povezanost kohabitacije i kvalitete braka (prema Glenn, 1990.).

Još jedna činjenica utječe na povezanost kohabitacije i nezadovoljstva kvalitetom braka. Parovi koji zajedno žive prije braka vjenčaju se u kasnijem stupnju veze, a tada ionako pada kvaliteta veze. Tako su **Teachman i Polonko, 1990.** (prema Karney i Bradbury, 1995.) pokazali da su efekti predbračne kohabitacije na stabilnost braka bili uklonjeni kontrolom ukupne dužine veze.

Ponašanje supružnika

U istraživanjima utjecaja ponašanja supružnika na stabilnost braka i zadovoljstvo brakom korišteno je pet oblika ponašanja; pozitivno ponašanje, negativno ponašanje, izbjegavanje, pozitivni reciprocitet i negativni reciprocitet. U nekoliko je istraživanja dobiven rezultat koji se ne slaže sa zdravorazumskim očekivanjem; negativno ponašanje i zahtjevnost muža pozitivno korelira sa zadovoljstvom žene godinu dana kasnije (Gottman i Krokoff, 1989., Heavy, Lane i Christensen, 1993., prema Karney i Bradbury, 1995.).

U cjelini efekti negativnog ponašanja na brak nisu pozitivni. Unatoč nekim neočekivanim nalazima, poput navedenih, na temelju učestalo negativnog ponašanja predviđa se manje zadovoljstvo brakom, a negativno ponašanje nedvosmisleno negativno utječe na stabilnost braka.

Stres

U istraživanjima različitih stresora dobiveno je da stres dovodi do manje stabilnosti i zadovoljstva brakom tijekom vremena. Iznimka je početak roditeljstva. To je varijabla koja dovodi do manjeg zadovoljstva brakom, ali može rezultirati i većom stabilnošću braka.

Objašnjenje ovakovog utjecaja je da roditeljstvo predstavlja normativni događaj, dok drugi stresori, poput gubitka zaposlenja, prometne nesreće, nisu normativni životni događaji. **Menaghan je 1983.** pokazao da normativni životni događaji nemaju utjecaj na zadovoljstvo brakom (prema Karney i Bradbury, 1995.).

Drugi brak

Meta - analiza istraživanja utjecaja (nezavisne varijable) drugog braka na kvalitetu braka dala je dva zaključka; prosječna kvaliteta braka je veća u prvom braku i prosječna kvaliteta u drugom braku je veća za muškarce nego za žene (**Vemer, Coleman, Ganong & Cooper, 1989.**, prema Glenn, 1990.).

Prema istraživanjima postoji veća tendencija razvodu drugog braka u prvih nekoliko godina nego prvog braka. Taj veći postotak razvoda drugog braka javlja se kod parova koji već imaju brakove iza sebe i djecu iz prvog braka u istom kućanstvu (White & Booth, 1985., prema Glenn, 1990.). Supružnici su u tom slučaju manje zadovoljni obiteljskim životom, a ne i vlastitim brakom što znači da pastorci narušavaju kvalitetu obiteljskog života i odnos između roditelja i djece, ali ne i kvalitetu samog braka.

Obrazovanje supružnika

U području obrazovanja najčešće su rađena istraživanja bračne homogenosti stupnja obrazovanja. U istraživanju **Kalmijna (1991.)**, koji je formirao 4 skupine ispitanika (oni koji nisu završili srednju školu, oni koji su završili srednju školu, oni koji su pohađali fakultet, ali ga nisu završili i oni koji su završili fakultet), dobiven je trend da su 30-tih godina 20. stoljeća bili češći heterogeni brakovi po stupnju obrazovanja nego 80-tih godina. Osim toga, broj homogenih brakova je kasnije bio veći u skupini fakultetski obrazovanih ispitanika, nego u ostalim skupinama. Rezultat o homogenosti visoko obrazovanih potvrdio je i **Mare (1991.)**.

Čudina – Obradović i Obradović (1998.) istraživali su utjecaj obrazovanja na bračne procese. Zaključili su da je obrazovanje partnera prediktivno za stabilnost braka. Našli su da se bračni partneri višeg stupnja obrazovanja rastaju rjeđe od onih nižeg stupnja formalnog

obrazovanja te da se partneri podjednagog stupnja obrazovanja rastaju rjeđe od partnera različitog stupnja obrazovanja.

Općeniti nalazi longitudinalnih istraživanja braka pokazuju da pozitivno vrednovane varijable (obrazovanje, zaposlenje, dobro ponašanje) imaju za posljedicu pozitivne ishode brakova, a negativno vrednovane varijable (neuroticizam, nesretno djetinjstvo i loše ponašanje) dovode do negativnih ishoda braka (prema Karney & Bradbury, 1995.).

Donošenje zaključaka u istraživanjima braka ograničavaju medijacijske varijable koje često modificiraju utjecaj nezavisnih varijabli na zadovoljstvo brakom ili stabilnost braka. Međutim, prilikom istraživanja braka važno je naglasiti da su zadovoljstvo brakom i stabilnost braka dva različita pojma što potvrđuju longitudinalna istraživanja braka u kojima se dobiva da brakovi s trajanjem postaju stabilniji, ali manje zadovoljavajući (prema Karney & Bradbury, 1995.). Ostali nalazi istraživanja pokazuju isti efekt varijabli na zadovoljstvo brakom i stabilnost braka.

Iako rezultati istraživanja najčešće potvrđuju da zadovoljstvo brakom ima najveći utjecaj na stabilnost braka, nezadovoljstvo ne dovodi nužno do nestabilnosti. Nalazi pokazuju i da su stabilnost braka i zadovoljstvo brakom veći što su ispitanici stariji i što su duže u braku. Efekti dobi ispitanika i trajanja braka pod međusobnim su utjecajem pa zaključke treba donositi s oprezom.

Većina ovih nalaza dobivena je kros- sekcijским istraživanjima. Moguće je da se do starosti nesretni parovi razvedu ili da ljudi nakon 30-40 godina braka ne mogu reći da su uložili vrijeme u nešto što ih ne usrećuje (Huyck, 1982., prema Perlmutter i Hall, 1992.). Moguće je utjecaj kohorte ili faktora vezanih uz starenje na izjave o zadovoljstvu brakom. Longitudinalnim istraživanjima dobiveno je da većina starijih parova svoje brakove smatra sretnima ili jako sretnima i uvjereni su kako su uvijek bili jako sretni unatoč suprotnim nalazima u ranijim opažanjima. Dolazi do neke vrste selektivnog pamćenja dobrih trenutaka (prema Perlmutter i Hall, 1992.).

2. CILJ I PROBLEMI

2.1. Cilj ovog istraživanja je ispitati kako su procjene kvalitete braka povezane s nekim sociodemografskim varijablama, kao što je stupanj obrazovanja supružnika, zaposlenost supružnika, razina primanja, duljina trajanja predbračne i bračne veze i broj djece te kakav je međusobni odnos tih sociodemografskih varijabli.

Budući je Spanierova skala partnerske prilagodbe (DAS) prvi put primjenjena u Hrvatskoj prije obrade rezultata cilj je utvrditi njene metrijske karakteristike na korištenom uzorku.

2.2. U skladu s ciljevima istraživanja definirani su slijedeći problemi:

1. Utvrditi metrijske karakteristike Spanierove skale partnerske prilagodbe.
2. Ispitati međusobne odnose sociodemografskih varijabli korištenih u upitniku osobnih podataka.
Ispitati u kojoj su mjeri procjene kvalitete braka određene sociodemografskim varijablama: spolom supružnika i dobi, obrazovnim statusom supružnika, razlikama u zaradi supružnika, visinom mjesečnih obiteljskih primanja, trajanjem predbračne i bračne veze i brojem djece.

3. METODA

3.1. ISPITANICI

U ispitivanju su sudjelovali zaposlenici prehrambene industrije Podravka iz Koprivnice. Jedini uvjet za sudjelovanje u istraživanju bio je da su sudionici u braku. Upitnik je popunilo 105 muškaraca i 143 žene, ukupno 248 sudionika. Budući je istraživanje provedeno na radnom mjestu sudionika svi sudionici su zaposleni. Dob ispitanika varirala je od 23 godine do 66 godina, a većina ispitanika je dobi od 30-48 godina. Osnovna sociodemografska obilježja sudionika nalaze se u slijedećim tablicama.

Budući u ispitivanju nisu sudjelovali nužno bračni parovi broj muževa i žena nije jednak, kao ni trajanje njihovih brakova, ni njihova dob što je prikazano u slijedećoj tablici.

TABLICA 1. Raspon (RASP.), aritmetičke sredine (M) i standardne devijacije (SD), centralne vrijednosti (C) dobi sudionika, broja djece i dužina predbračne ("HODANJE") i bračne veze izraženih u godinama po spolu.

	MUŠKARCI				ŽENE				UKUPNO			
	RASP	M	SD	C	RASP	M	SD	C	RASP	M	SD	C
DOB	23-66	40,7	9,42	41	23-58	39,4	7,65	40	23 - 66	39,9	8,45	41
BROJ DJECE	0 – 8	1,6	1,05	2	0-5	1,6	0,78	2	0 - 8	1,6	0,90	2
"HODANJE"	1-10	3,3	2,16	2	0-11	2,9	2,41	2	0 - 11	3,1	2,31	2
DUŽINA BRAKA	1-42	14,8	9,68	16	0-33	15,6	8,67	17	0 - 42	15,3	9,10	16

Uzorak je obuhvatio sudionike svih stupnjeva formalnog obrazovanja; od nekvalificiranih radnika (NKV) sa završenom osnovnom školom, radnika sa srednjom stručnom spremom (SSS), radnika sa višom (VŠS) i visokom školom, odnosno fakultetom (VSS) do onih sa završenim magisterijem ili doktoratom (MR ili DR). Budući broj muških i ženskih sudionika nije jednak udio sudionika određenog stupnja formalnog obrazovanja dan je, osim u frekvencijama, i u postocima (tablica 2).

TABLICA 2. Frekvencije (N) i postotak (%) muških i ženskih sudionika različitog stupnja formalnog obrazovanja

stručna sprema	NKV	SSS	VŠS	VSS	MR ili DR	ukupno
N / % žena	0 / 0,0	73 / 51,0	22 / 15,4	43 / 30,1	5 / 3,5	143/ 100
N / % muškaraca	8 / 7,6	37 / 35,2	18 / 17,1	39 / 37,1	3 / 2,9	105/ 100
N / % ukupno	8 / 3,2	110 / 44,4	40 / 16,1	82 / 33,1	8 / 3,2	248/ 100

TABLICA 3. Frekvencije (f) i postotak (%) sudionika s različitim dužinama predbračne veze izražene u godinama

dužina predbračne veze	f	%
0	4	1,6
1	62	25,0
2	60	24,2
3	45	18,1
4	21	8,5
5	13	5,2
6	18	7,3
7	5	2,0
8	6	2,4
9	3	1,2
10	5	2,0
11	2	0,8
ukupno	244*	98,4
nedostaje	4	1,6
ukupno sudionika	248	100

* 4 sudionika nisu navela podatak o trajanju veze prije braka

3.2. PRIBOR

Korištena je Spanierova Skala prilagodbe partnera (Dyadic Adjustment scale- DAS). Originalna skala sadrži 32 čestice. Odgovori se daju najčešće na skali od 5 stupnjevan koji se odnose na čestinu, a neka su pitanja dihotomna. Ispred svake skupine pitanja navedeno je značenje pojedine skalne procjene koje sudionici zaokružuju kao odgovor na pojedino pitanje.

Autori skale faktorskom su analizom dobili 4 faktora pa je skala podijeljena na 4 subskale. Korelacije pojedinih čestica skale sa pojedinim faktorom i posredna pripadnost čestica subskalama navedene su u PRILOGU, tablica 2a.

Subskala SLAGANJE PARA sastoji se od 13 čestica čiji se sadržaj odnosi na čestinu slaganja partnera oko religije, prijatelja, rođaka, filozofije života, a odgovori se daju na skali od 6 stupnjeva čestine slaganja s rasponom od 0-5.

Subskala ZADOVOLJSTVO BRAKOM sadrži 10 čestica koje se odnose na razmišljanje o rastavi, žaljenje zbog vjenčanja, povjerenje i slično, a odgovori se daju na skali od 6 stupnjeva čestine s rasponom od 0-5.

KOHEZIJA PARA obuhvaća 5 čestica na skali od 5 stupnjeva čestine s rasponom od 0-4 ili 6 stupnjeva čestine, a odnosi se na zajedničko provođenje slobodnog vremena.

AFEKTIVNA EKSPRESIVNOST sastoji se od 4 čestice koje se odnose na izražavanje emocija i seksualne odnose. Dvije su čestice pritom dihotomne s mogućim odgovorima "da" i "ne", a dvije na skali od 6 stupnjeva čestine slaganja.

Rezultat u upitniku može se izraziti kao zbroj bodova svih odgovora ili kao rezultat na pojedinim skalama. U tablici 4. prikazan je teorijski raspon rezultata na pojedinim subskalama upitnika. Veći rezultat u većini čestica znači i veću kvalitetu braka. Obrnuto treba bodovati čestice 16, 17, 20, 21, 22, 29 i 30.

TABLICA 4. Broj čestica i teorijski raspon rezultata po subskalama Spanierove skale prilagodbe partnera (DAS).

SKALA	SLAGANJE PARA	ZADOVOLJSTVO PARA	KOHEZIJA PARA	AFEKTIVNA EKSPRESIVNOST	ukupno
BROJ ČESTICA	13	10	5	4	32
RASPON	0 - 65	0 - 50	0 - 24	0 - 12	0 -151

Skali smo prilikom prijevoda dodali pitanje 15a koje se odnosi na odgoj djece jer ovaj aspekt originalnom skalom nije zahvaćen. Originalna je skala zamišljena tako da mjeri i kvalitetu veze parova koji nisu u braku, a autori su izostavili pitanja o djeci vjerojatno pod pretpostavkom da takvi parovi najčešće nemaju djece.

Na kraju skale dodano je 10 pitanja o osobnim podacima. Od sudionika se tražilo da navedu svoju dob, spol, stručnu spremu, visinu primanja, broj djece i njihovu dob. Ova su pitanja dodana s ciljem prikupljanja sociodemografskih podataka o sudionicima. Korišteni upitnik nalazi se u PRILOGU.

Prosječna interkorelacija između 4 empirijski potvrđene subskele iznosila je 0.68 (prema Spanier, 1979.). Metrijske karakteristike DAS-a ukazuju na visoku pouzdanost upitnika, a navedene su u PRILOGU, tablica 1a. Budući je autor metrijsku provjeru vršio jednokratnim mjerenjem pouzdanost je utvrđena metodom unutarnje konzistencije.

Sudionici su u sklopu ispitivanja odgovorili na pitanja 32a, 32b i 32c (prilog), koja se ne odnose na kvalitetu braka. Rezultati će se koristiti u sklopu nekog drugog istraživanja i njihova je obrada ovdje irelevantna.

3.3. POSTUPAK

Ispitivanje je provedeno tijekom listopada 2003. godine. U dogovoru sa industrijskim psihologom i voditeljima pojedinih sektora industrije ispitivač je osobno proveo istraživanje.

Radnicima je unaprijed objašnjeno da je ispitivanje anonimno i da će se dobiveni podaci koristiti isključivo u svrhu izrade diplomskog rada. Ovaj dio upute je naglašen zbog pitanja koja zadiru u intimu sudionika. Oni koji su pristali sudjelovati u ispitivanju podijeljeni su prigodno u manje grupe (od otprilike 7 sudionika) koje su za vrijeme pauze odgovorile na pitanja.

Sudionici ispitivanja dobili su i u pismenom obliku uputu koju je ispitivač pročitao naglas. Zamoljeni su da odgovaraju samostalno i iskreno. Originalna uputa nalazi se u PRILOGU. Sudionici su popunili Skalu prilagodbe partnera te Upitnik o osobnim podacima dodan skali od strane ispitivača. Popunjene upitnike sudionici su stavili u kuvertu na stolu, kako bi se ostvarila anonimnost.

Ispitivač je naglasio da ispitivanje ovog tipa može pobuditi razmišljanja o vlastitom braku i eventualno nezadovoljstvo pa je na stolu, pored kuverte, ostavljen letak s brojem Telefona za psihološku pomoć ukoliko sudionici osjete potrebu da s nekim podijele eventualnu zabrinutost. Time su se namjeravali zadovoljiti etički zahtjevi.

4. OBRADA PODATAKA I RASPRAVA

4.1. METRIJSKE KARAKTERISTIKE SPANIEROVE SKALE PARTNERSKE PRILAGODBE

Prvi cilj ovog istraživanja bio je ispitati metrijske karakteristike Spanierove skale partnerske prilagodbe (DAS). Ova je skala prvi puta prevedena i korištena na području Hrvatske pa je prije donošenja zaključaka o kvaliteti braka na temelju ove skale bilo nužno ispitati njene metrijske karakteristike i utvrditi slažu li se dobiveni rezultati sa nalazima Spaniera i suradnika iz 1979.

Statistička obrada podataka izvršena je pomoću kompjuterskog programa SPSS verzija 10.0. Kako bismo utvrdili postoje li osnove za upotrebu parametrijskih postupaka te faktorske analize testirali smo normalitet distribucije ukupnih rezultata na skali Kolmogorov-Smirnovljevim testom.

Distribucija je negativno asimetrična i pokazala se statistički značajno različita od normalne uz rizik manji od 5% ($Z=1.465$, $p=0.027$). Ovi rezultati ne idu u prilog parametrijske obrade podataka jer možemo očekivati nešto niže i nestabilnije koeficijente korelacija nego kod normalno distribuiranih podataka. Zasebnim testiranjem normaliteta ukupnih rezultata na DAS-u muških i ženskih sudionika dobivamo da se distribucija rezultata sudionica statistički značajno razlikuje od normalne distribucije uz rizik manji od 5% ($Z=1.496$, $p=0.023$). Ova je distribucija negativno asimetrična. Kod muških sudionika distribucija dobivenih rezultata ne razlikuje se od normalne ($Z=0.825$, $p=0.504$). Prikaz spomenutih distribucija nalazi se u PRILOGU (slike 1, 2 i 3).

Pri određivanju broja ispitanika poštivali smo kriterij da se broj pitanja (33) pomnoži s 3-5 (stoga imamo 248 sudionika), kako bi se zadovoljili uvjeti za faktorsku analizu. Bruto rezultati dobiveni su većinom na skalama Likertovog tipa sa 5-6 mogućih stupnjeva slaganja. Radi se o ordinalnoj skali koja ima pretenzije ka intervalnoj.

Bartlettovim i Kaiser-Meyer-Olkinovim testom provjerili smo prikladnost korelacijske matrice za primjenu faktorske analize. Korelacijska matrica dobivena našim istraživanjem statistički se značajno razlikuje od matrice identiteta prema Bartlettovom testu uz rizik manji od 1% ($hi^2=2875.466$, $df=528$, $p<0.001$).

Budući među varijablama postoji povezanost moguće je provesti faktorsku analizu. Kaiser-Meyer-Olkinovim testom dobivena je mjera 0.908 iz čega proizlazi da je velik dio varijance uvjetovan zajedničkim faktorima.

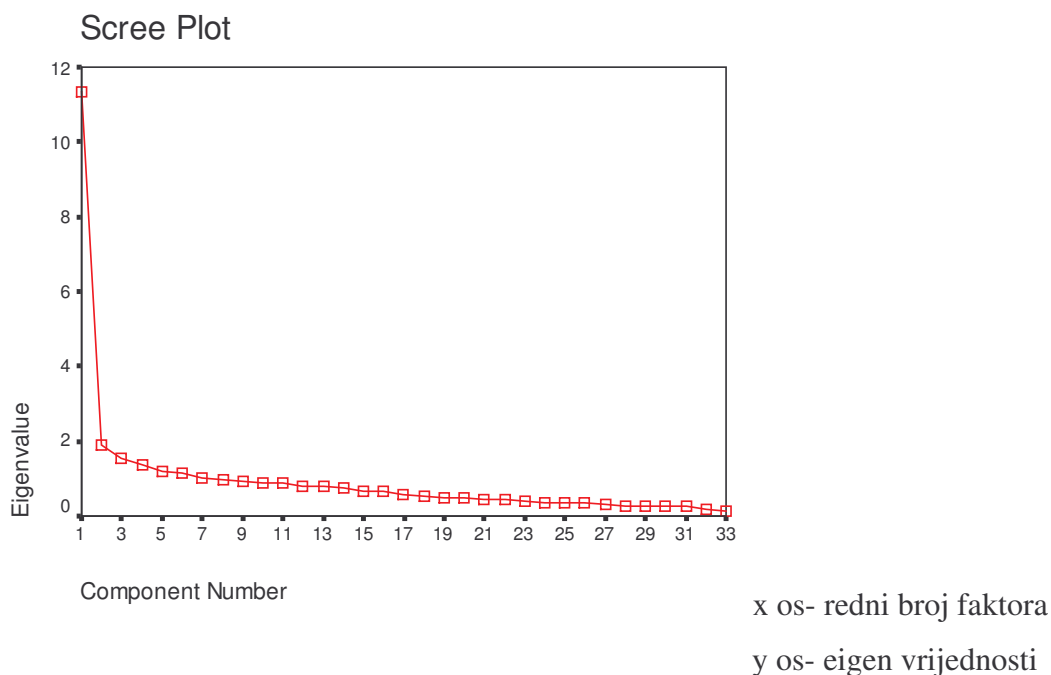
Iako se distribucija ukupnih rezultata svih sudionika na skali DAS statistički značajno razlikuje od normalne zbog slabe "statističke snage" neparametrijskih testova prilikom traženja odgovora na pojedine probleme računali smo parametrijske pokazatelje.

Faktorskom analizom na temelju Kaiser- Guttmanovog kriterija da karakteristični korijen treba biti veći od 1 ekstrahirano je 7 faktora.

TABLICA 5. Ekstrahirani faktori i njihovi karakteristični korijeni

REDNI BROJ FAKTORA	1	2	3	4	5	6	7	8
KARAKTERISTIČNI KORIJEN	11.337	1.912	1.543	1.364	1.192	1.150	1.033	0.970

Nakon uvida u grafički prikaz veličina karakterističnih korjenova na slijedećoj slici zadržali smo samo prvi faktor jer vrijednost karakterističnih korjenova narednih faktora prestaje naglo opadati.



SLIKA 1. Grafički prikaz odnosa rednog broja ekstrahiranog faktora i veličine karakterističnog korijena

Dodatni razlog da zadržimo samo prvi faktor je što on sam objašnjava 34.355 % ukupne varijance manifestnih varijabli, dok za usporedbu s njim prvih sedam faktora zajedno objašnjava svega 59.184 % ukupne varijance.

Proveli smo komponentni model faktorske strukture pošavši od Spanierova nalaza da su 4 faktora koja je dobio visoko korelirana ($r= 0.68$), a koje je prema česticama koje obuhvaćaju nazvao zadovoljstvo para, kohezija para, slaganje para i afektivna ekspresivnost. Spanier je koristio komponentni model faktorske strukture uz kosokutnu rotaciju.

Dobiveno faktorsko rješenje slaže se djelomično sa nalazima Spaniera. On je pretpostavio postojanje jednog generalnog faktora prilagodbe para koji se nalazi u osnovi kvalitete braka i na njegovu postojanju utemeljio Skalu partnerske prilagodbe. Na temelju 4 faktora skalu je razdvojio na smislene subskele koje su prikladne za dijagnosticiranje elemenata koji čine kvalitetu braka.

Faktor dobiven u ovom istraživanju u visokoj je korelaciji s gotovo svim česticama što nam daje opravdanje da u daljnjoj obradi kao mjeru kvalitete braka koristimo ukupni rezultat na Skali partnerske prilagodbe. Faktor smo nazvali KVALITETA BRAKA jer sadržajno obuhvaća zadovoljstvo para, koheziju para, slaganje para i afektivnu ekspresivnost (sva 4 Spanierova faktora).

Niske su korelacije faktora sa česticama koje se odnose na slaganje para po pitanju religioznosti (0.293) i na čestinu žive razmjene mišljenja para (0.155). Ova su područja stoga nešto manje važna za procjenu kvalitete braka.

Rezultate za metrijsku provjeru skale autor je prikupio na prigodnom uzorku, sa svrhom analize dobivenih rezultata na skali DAS. Cilj nije bio generalizacija rezultata pa nije bilo važno da uzorak bude reprezentativan za populaciju. Uzorak se sastojao od 218 sudionika koji su u braku i 94 onih koji su se razveli, a odgovarali su na temelju zadnjih mjesec dana koje su proveli s partnerom. Ovakav je uzorak opravdan i stoga što skala mjeri partnerske odnose, bez obzira na brak.

Naše istraživanje provedeno je na prigodnom uzorku 248 zaposlenika jedne tvornice koji su u braku. Pritom nismo ispitivali parove, iako je odgovore dalo i nekoliko parova koji rade u istom poduzeću.

TABLICA 6. Komunaliteti i koeficijenti korelacije pojedinih čestica skale i faktora dobivenog ovim istraživanjem komponentnim modelom bez rotacije (podebljane su korelacije više od 0.5)

REDNI BROJ ČESTICE	KOMUNALITET	1. FAKTOR- kvaliteta braka
1.	0,653	0,624
2.	0,532	0,459
3.	0,612	0,293
4.	0,526	0,624
5.	0,519	0,457
6.	0,580	0,679
7.	0,539	0,663
8.	0,528	0,636
9.	0,565	0,587
10.	0,615	0,728
11.	0,582	0,649
12.	0,704	0,706
13.	0,501	0,522
14.	0,569	0,594
15.	0,546	0,670
15a.	0,443	0,553
16.	0,777	0,749
17.	0,471	0,584
18.	0,668	0,741
19.	0,570	0,548
20.	0,640	0,635
21.	0,625	0,647
22.	0,627	0,671
23.	0,627	0,548
24.	0,639	0,537
25.	0,630	0,155
26.	0,562	0,639
27.	0,624	0,514
28.	0,455	0,384
29.	0,700	0,300
30.	0,546	0,436
31.	0,692	0,777
32.	0,664	0,481

Spanier navodi podatak o visokom koeficijentu pouzdanosti skale od 0.96 (Spanier, 1979.). Pouzdanost skale u ovom je istraživanju utvrđena metodom unutarnje konzistencije i Cronbachov alfa iznosi 0.93 što ukazuje na visoku pouzdanost. Našim istraživanjem potvrđen je prethodno navedeni podatak o pouzdanosti skale.

4.2. ODRE•ENOST KVALITETE BRAKA SOCIODEMOGRAFSKIM VARIJABLAMA

Drugi cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost između pojedinih sociodemografskih varijabli i utvrditi kako su pojedine sociodemografske varijable povezane s kvalitetom braka izraženom ukupnim rezultatom na Spanierovoj skali partnerske prilagodbe.

Prilikom ispitivanja povezanosti između sociodemografskih varijabli korišteni su samo rezultati sudionika koji su dali odgovor na sva pitanja jer je te podatke nemoguće nadomjestiti. Ostali rezultati sudionika koji su nedostajali nadomješteni su aritmetičkom sredinom rezultata dobivenih za tu česticu kod svih sudionika.

Krenuli smo od ispitivanja **spolnih razlika** kako bismo u slučaju da one postoje proveli obradu odvojeno za muške i ženske sudionike. U tu svrhu testirali smo značajnost spolnih razlika u ukupnom rezultatu na skali DAS.

Aritmetičke sredine, standardne devijacije slaganja partnera na DAS-u za muškarce i žene te značajnost spolnih razlika prikazani su u tablici 7.

TABLICA 7. Aritmetičke sredine (M), standardne devijacije (SD), centralne vrijednosti (C) i značajnost (t) spolnih razlika u ukupnom rezultatu na skali DAS.

spol sudionika	N	M	SD	C	
muškarci	105	116.61	17.82	119	t=0.84
žene	143	114.59	19.85	119	p>0,10
ukupno	248	115.45	19.01	119	

Razlika među rezultatima muškaraca i žena nije se pokazala statistički značajnom. U prilog tome idu rezultati dobiveni u Diplomskim radovima Maje Feil (2002.) i Radmile Basta-Frljić (2002.) gdje nisu nađene spolne razlike na skalama MSI-a (Snyderov upitnik bračnog zadovoljstva), osim na skali Konflikt zbog odgoja djece.

Prosječne procjene kvalitete braka u našem se uzorku ne razlikuje statistički značajno kod muških, odnosno ženskih sudionika. Na temelju nalaza iz literature (Karney i Bradbury, 1995.) očekivali smo razliku u kvaliteti braka kod muškaraca i žena jer su muškarci obično

zadovoljniji brakom zbog nižih očekivanja i ulaganja, a zadovoljstvo je važna komponenta kvalitete braka.

Obradović i Čudina- Obradović (2000.) nalaze da se žene više poistovjećuju sa vezom, bolje uočavaju probleme u vezi i preuzimaju veći dio obaveza u kući. Muškarci su individualistički usmjereni i emotivno nezavisniji od žena pa manje doprinose očuvanju veze. Do ovih razlika dolazi zbog različite socijalizacije muškaraca i žena.

Prema podacima iz literature iskustva i posljedice braka mogu se razlikovati kod muškaraca i žena (Thompson i Walker, 1989., prema Santrock, 1995.) osobito u izražavanju emocija, odnosno u intimnosti te obavljanju i doživljavanju kućanskih poslova. Žene često smatraju da muževi ne razumije njihove osjećaje i da ne cijene obavljanje kućanskih poslova i brigu oko djece. Više muškaraca nego žena smatra partnera najboljim prijateljem, dok dvije trećine žena smatra da se ne mogu povjeriti partneru kad imaju neki problem (Rubin, 1984., prema Santrock, 1995.).

Utvrđeno je da žene rade više kućanskih poslova, ali zadovoljne su takvom podjelom ukoliko muškarci pomažu oko obavljanja manjeg broja poslova kod kuće (Peplau i Gordon, 1985., prema Santrock, 1995.). Žene uglavnom rade poslove koji su konstantni, monotoni i fizički iscrpljujući, kao što je glačanje i pranje rublja, dok muškarci rade poslove koji su povremeno potrebni, kao iznošenje smeća ili električni popravci. Brak je toliko različit za muža i ženu da mnogi autori spominju postojanje dva braka - "njezin i njegov brak" (prema Santrock, 1995.).

U našem istraživanju nisu nađene razlike u kvaliteti braka s obzirom na spol sudionika. To ipak ne znači da su pojedine sociodemografske varijable jednako povezane s kvalitetom braka kod oba spola.

Kako bismo dobili odgovor na drugi problem, odnosno utvrdili kakav je relativni doprinos pojedinih sociodemografskih varijabli objašnjenju kvalitete braka kod ispitanika proveli smo multiplu regresijsku analizu. Analizu smo proveli za sve sudionike zajedno, a zatim odvojeno za muške i ženske sudionike kako bismo dobili točniju sliku o tome koje sociodemografske varijable pridonose kvaliteti braka i u kojoj mjeri.

Kako bismo utvrdili međusobnu povezanost pojedinih sociodemografskih varijabli koristili smo Pearsonov koeficijent korelacije (tablica 8). Procjena kvalitete braka kod svih sudionika negativno je povezana sa dobi osobe, dužinom njena braka i razinom primanja. Znači da je procjena kvalitete braka manja kod starijih osoba, odnosno onih koji su duže u braku. Dob je visoko korelirana sa trajanjem braka što je logično. Negativna je korelacija

između procjena kvalitete braka i prosječnih mjesečnih primanja obitelji što ćemo kasnije detaljnije ispitati i komentirati.

Osobe koje imaju viša obiteljska primanja višeg su stupnja obrazovanja, a njihove su predbračne veze duže trajale što se može tumačiti odgađanjem stupanja u brak do završetka obrazovanja. Broj djece raste što su osobe starije, dulje u braku i nižeg obrazovnog statusa.

TABLICA 8. Pearsonove korelacije pojedinih sociodemografskih varijabli i kvalitete braka dobivene za sve sudionike istraživanja (iznad dijagonale) i značajnost korelacija (ispod dijagonale)

	kvaliteta braka	dob sudionika	dužina braka	dužina "hodanja"	broj djece	obrazovni status	razina primanja
kvaliteta braka	1	-0.162*	-0.146*	0.002	-0.091	-0.097	-0.124*
dob sudionika	0.013	1	0.87**	-0.044	0.402**	0.016	-0.047
dužina braka	0.023	0.000	1	-0.126*	0.458**	-0.152*	-0.088
dužina "hodanja"	0.490	0.273	0.043	1	0.042	0.289**	0.307**
broj djece	0.108	0.000	0.000	0.285	1	-0.123*	-0.067
obrazovni status	0.094	0.413	0.019	0.000	0.047	1	0.425**
razina primanja	0.045	0.263	0.115	0.000	0.183	0.000	1

* $p < 0.005$ ** $p < 0.001$

Uočava se analogija statistički značajnih korelacija dobivenih na muškom i ženskom subuzorku.

Kod muškaraca su značajne negativne korelacije između kvalitete braka i dobi, te kvalitete braka i obrazovnog statusa. Razine primanja su više kod muškaraca višeg obrazovnog statusa. Kod takvih su muškaraca ujedno češće duže predbračne veze.

Kod žena se nije pokazala značajnom povezanost kvalitete braka ni sa jednom sociodemografskom varijablom. Međusobno su sociodemografske varijable povezane u očekivanom smjeru. Nailazimo na isti trend koji se javlja i kod svih sudionika zajedno i kod muških sudionika. Duže su predbračne veze kod obrazovanih žena, a ujedno i viša primanja tih žena. Više djece imaju žene koje su duže u braku i koje su starije. Žene višeg stupnja obrazovanja imale su duže predbračne veze.

Žene pokazuju sve više interesa za razvoj karijere pa se udaju kasnije i imaju djecu kasnije (Olds, 1986., prema Santrock, 1995.). Postoji nekoliko prednosti kasnijeg rađanja djece. Takve majke imaju više vremena za utvrđivanje osobnih ciljeva, onog što žele od obitelji i karijere te veće prihode za uzdržavanje djece ukoliko su već razvile karijeru. Prednosti ranijeg rađanja vezane su uz više fizičke energije, manje problema u trudnoći i niža, realnija očekivanja od djece.

TABLICA 9. Pearsonove korelacije pojedinih sociodemografskih varijabli i kvalitete braka dobivene za muške (iznad dijagonale) i ženske sudionike (ispod dijagonale) i njihova značajnost (* ili **)

	kvaliteta braka	dob sudionika	dužina braka	dužina "hodanja"	broj djece	obrazovni status	razina primanja
kvaliteta braka	1	-0.24*	-0.155	-0.070	-0.010	-0.191*	-0.115
dob sudionika	-0.113	1	0.875**	-0.063	0.395**	0.007	-0.118
dužina braka	-0.121	0.884**	1	-0.086	0.445**	-0.145	-0.154
dužina "hodanja"	0.027	-0.030	-0.133	1	0.014	0.318**	0.404**
broj djece	-0.128	0.411**	0.452**	0.080	1	-0.122	-0.0111
obrazovni status	-0.052	0.026	-0.139	0.261**	-0.110	1	0.529**
razina primanja	-0.125	0.004	-0.054	0.256**	-0.042	0.363**	1

* $p < 0.005$ ** $p < 0.001$

Multiplu regresijsku analizu odlučili smo koristiti jer nam daje odgovor o međusobnoj povezanosti pojedinih sociodemografskih varijabli, kao Pearsonov koeficijent korelacije, ali i o snazi utjecaja pojedine sociodemografske varijable na procjene kvalitete braka.

Koeficijent multiple korelacije daje mjeru povezanosti između ukupnog rezultata u prediktorima i rezultata u kriteriju. Maksimalnu moguću povezanost između skupine prediktora i kriterija možemo naći samo ako veću težinu damo važnijim, a manju težinu manje važnim prediktorima. Koeficijent multiple korelacije omogućuje nam da nađemo optimalnu težinu svakog pojedinog prediktora.

TABLICA 10. Rezultati multiple regresijske analize objašnjenja kvalitete braka sociodemografskim varijablama za muške i ženske sudionike

		β koeficijent	t	p
muškarci	1. dob sudionika	-0.390	-1.655	0.101
	2. dužina braka u godinama	0.136	0.552	0.582
	3. dužina predbračne veze	-0.097	-0.937	0.351
	4. broj djece	-0.024	0.200	0.842
	5. obrazovni status sudionika	-0.132	-1.057	0.293
	6. mjesečna obiteljska primanja	-0.042	-0.346	0.730
žene	1. dob sudionika	-0.007	-0.036	0.971
	2. dužina braka u godinama	-0.158	-0.772	0.442
	3. dužina predbračne veze	0.039	0.432	0.666
	4. broj djece	-0.152	-1.538	0.126
	5. obrazovni status sudionika	0.000	-0.004	0.997
	6. mjesečna obiteljska primanja	-0.097	-1.064	0.289

Sklop od šest sociodemografskih varijabli multiplom regresijskom analizom kod ženskih se sudionika ($F=2.027$, $p=0.066$), kao ni kod muških sudionika ($F=2.069$, $p=0.064$) nije pokazao statistički značajnim u objašnjenju kvalitete braka. Jedini sklop varijabli koji se kod muških sudionika pokazao statistički značajnim ($R=0.083$, $F=5.548$, $p=0.005$) za objašnjenje varijance ukupnog rezultata na DAS-u sastojao se od dvije sociodemografske varijable: dobi ispitanika i obrazovnog statusa, a dobiven je hijerarhijskom multiplom regresijskom analizom.

TABLICA 11. Rezultat hijerarhijske multiple regresijske analize objašnjenja kvalitete braka sociodemografskim varijablama dobiven za muške sudionike.

	β	t	p	tolerancija	VIF
dob sudionika	-0.273	-2.838	0.006	0.990	1.010
obrazovni status	-0.194	-2.017	0.046	0.990	1.010

Krajem 19. stoljeća 50% žena udavalo se u **dobi** od 22 godine, a polovica muškarca sa 25.5 godina. Nakon Drugog Svjetskog rata, zahvaljujući padu broja slobodih mladića, mladi ljudi ranije sklapaju brakove. Prosječna dob žena pri ulasku u brak 1956. bila je svega 20 godina, a muškaraca 22.5 godine. 1988. nađeno je da većina žena stupa u brak sa 23.6 godina, a većina muškarca sa 25.9 godina (prema Perlmutter i Hall, 1992.). Efekte **dobi** na

kvalitetu braka stoga možemo djelomično promatrati zahvaljujući odnosu trajanja braka i kvalitete braka. Ovakav pomak dužem trajanju samačkog razdoblja objašnjava se težnjom mladih ljudi da se osamostale od svoje nuklearne obitelji prije osnutka nove obitelji. Osamostaljenje se očituje kroz obrazovanje, zaposlenje i rješenje stambenog pitanja.

Potreba za sklapanjem braka jača je kod žena nego kod muškaraca s time da je jača kod mlađih nego kod starijih žena. Kod muškaraca je trend suprotan. Stariji muškarci pokazuju veću potrebu za sklapanjem braka od mlađih (prema Perlmutter i Hall, 1992.).

Zasebnom provjerom povezanosti dobi i kvalitete braka potvrdili smo isti trend kao kod trajanja braka- s dobi procjene kvalitete braka opadaju. Ovi su efekti izraženiji kod muških sudionika. Procjene kvalitete braka kod muškaraca ovise o stupnju njihova obrazovanja i dobi, dok kod žena ove varijable nisu povezane s kvalitetom braka.

Zanimalo nas je postoji li povezanost između kvalitete braka i **stupnja formalnog obrazovanja** supružnika. Odgovor na ovo pitanje daje nam multipla regresijska analiza, ali i računanje Pearsonovog koeficijenta korelacije. Na temelju dosadašnjih rezultata ne očekuje se linearna povezanost stupnja obrazovanja i kvalitete braka.

Kod muških je sudionika multiplom regresijskom analizom (tablica 10.) nađena statistički neznačajna povezanost ($\beta = -0.132$, $p=0.293$) stupnja obrazovanja i kvalitete braka dok je povezanost statistički značajna uz rizik manji od 5% (tablica 9.) ako računamo samo Pearsonov koeficijent korelacije ($r=-0.191$, $p=0.043$). Ta je korelacija između stupnja formalnog obrazovanja i kvalitete braka kod muškaraca negativna, odnosno muškarci višeg stupnja obrazovanja svoju kvalitetu braka procjenjuju slabijom. Razlog tome možemo naći u činjenici da se obrazovaniji muškarci češće afirmiraju na poslovnom planu. Većinu vremena posvete karijeri, a manje obitelji što može rezultirati slabijom kvalitetom braka.

Kod sudionica se nije javila povezanost između kvalitete braka i stupnja obrazovanja. Zainteresiranost i za međupovezanost nekih sociodemografskih varijabli rezultirala je nalazom da je kod sudionica nađena statistički značajna povezanost stupnja obrazovanja i broja djece ($r= -0.110$, $p=0.026$, tablica 9). Ova je povezanost niska i negativna što je logično s obzirom da žene koje se duže obrazuju u prosjeku kasnije stupaju u brak i kasnije rađaju

prvo dijete pa imaju i manje šanse imati više djece. Stupanj obrazovanja sudionica u pozitivnoj je korelaciji sa mjesečnom razinom obiteljskih primanja ($r= 0.363$, $p= 0.000$). Vjerojatno obrazovanije supruge imaju poslove s većom odgovornošću, više zarađuju i pridonose povećanju ukupnih primanja obitelji.

Ispitivanjem rezultata svih sudionika zajedno (tablica 8.) našli smo da ne postoji statistički značajna povezanost između stupnja formalnog obrazovanja osobe i kvalitete njenog braka ($r=-0.097$, $p=0.094$).

TABLICA 12. Broj (N) muških i ženskih sudionika različitih razina primanja, te aritmetičke sredine (M), standardne devijacije (SD) i centralne vrijednosti (C) rezultata u DAS-u.

	MUŠKARCI				ŽENE			
	N	M	SD	C	N	M	SD	C
zarađujemo jednako	29	116.21	18.796	120.4	40	114.54	21.710	117.5
partner zarađuje više	13	113.61	24.969	119	65	115.30	17.465	118.8
zarađujem više	63	117.42	15.806	118.8	38	113.43	22.041	120.5

Postoje li razlike u kvaliteti braka kod supružnika koji ne zarađuju jednako? Na ovo pitanje odgovor je prekomplicirano tražiti multiplom regresijskom analizom jer je varijabla zarade nominalna s tri kategorije. Kako bismo provjerili postoji li razlika u kvaliteti braka kod supružnika koji zarađuju više, odnosno manje od svog partnera i kod supružnika koji zarađuju jednako kao partner proveli smo dvosmjernu analizu varijance za nezavisne uzorke. Glavni se efekt spola ($F=0.221$, $p=0.639$), ni **razine primanja** ($F=0.333$, $p=0.717$), kao ni njihova interakcija ($F=0.038$, $p=0.963$) nisu pokazali statistički značajnima. Prema tome nema dokaza da je muškarcima, a ni ženama važno tko zarađuje više novaca.

Sudionicima smo prepustili da sami odluče što za njih znače viša primanja jer smo i željeli zahvatiti njihovu percepciju razlike, umjesto da ih ograničimo izborom određenog novčanog iznosa. Međutim, upravo to je moglo rezultirati izostavkom značajnih razlika u kvaliteti braka jer su u skupinu s različitim primanjima supružnika na taj način ušli i oni sudionici kod kojih je razlika novčano ustvari neznatna i oni kod kojih je velika. U kontekstu različite kvalitete života i samim time i kvalitete braka moguće je da jako različita primanja supružnika posredno utječu na kvalitetu braka ukoliko direktno utječu na mjesečna obiteljska

primanja. Razlika u primanjima supružnika trebala bi se stoga konkretnije definirati da bi mogli zaključivati o njenom utjecaju na kvalitetu braka.

Razlika u kvaliteti braka kod **obitelji s različitim razinama primanja**, utvrđena analizom varijance, pokazala se statistički neznačajnom ($F=0.996$, $p=0.371$).

TABLICA 13. Aritmetičke sredine (M), standardne devijacije (SD), centralne vrijednosti (C) i broj (N) rezultata na skali DAS pojedinih skupina sudionika različitih razina mjesečnih primanja.

	ISPODPROSJE•NA PRIMANJA	PROSJE•NA PRIMANJA	IZNADPROSJE•NA PRIMANJA
N	26	90	132
M	120.4	114.9	114.8
SD	16.95	21.35	17.64
C	120.5	119.5	117.6

Budući su rijetka istraživanja u području bračne kvalitete dotaknula pitanja financijskih sredstava kojima obitelj raspolaže jedan od problema našeg istraživanja formiran je upravo u tom smjeru. Utvrdili smo da razina mjesečnih primanja obitelji ne utječe na procjene supružnika o kvaliteti braka.

Sukladno nalazima iz literature mogli smo očekivati samo da će u obiteljima gdje oba supružnika imaju zaposlenje procjene kvalitete braka biti veće. Povezanost se ovdje očekuje zbog povećanog samopouzdanja zaposlenih supružnika i veće financijske sigurnosti obitelji (Vasta i sur., 1998).

Specifično za uzorak je da su razlike u primanjima nekvalificiranih radnika i fakultetski obrazovanih u industriji gdje su sudionici zaposleni izrazito velike. Stoga postoji velika razlika u standardu i kvaliteti života obitelji s ispodprosječnim i iznadprosječnim primanjima koju smo upitnikom o osobnim podacima samo grubo zahvatili terminima ispodprosječna, prosječna i iznadprosječna primanja. Očekivali smo veće procjene kvalitete braka kod sudionika čije obitelji imaju iznadprosječna mjesečna primanja.

Dobiveni nalaz da razina obiteljskih primanja ne utječe na kvalitetu braka zbog navedenog neočekivan je i otvara prostor za nova istraživanja.

Razloge je moguće naći u manjoj količini slobodnog vremena koje dobrostojeći parovi provode zajedno u odnosu na one s ispodprosječnim prihodima. Osim toga, uz veća

primanja veže se i veća odgovornost na poslu, više stresa koje supružnici mogu unijeti u odnose s partnerom. S druge strane u obiteljima gdje samo jedan supružnik radi, primanja obitelji su vjerojatno ispodprosječna, ali drugi supružnik može preuzeti kućanske poslove i brigu oko djece pa je moguće da bolja podjela poslova utječe na povećanje kvalitete braka.

Istraživanjem smo zahvatili svega 26 osoba s ispodprosječnim obiteljskim primanjima u odnosu na 90 s prosječnim i 132 osobe s iznadprosječnim primanjima. Kako bi se dobile reprezentativije skupine obitelji s ispodprosječnim, prosječnim i iznadprosječnim primanjima trebalo bi koristiti slučajan uzorak, odnosno reprezentativan uzorak za Hrvatsku u odnosu na mjesečna obiteljska primanja.

Zanimalo nas je postoji li utjecaj trajanja **predbračne veze** na kvalitetu braka. Rezultati istraživanja u ovom području su nejednoznačni i željeli smo provjeriti pretpostavku da su kvalitetniji brakovi oni u kojima se supružnici duže poznaju prije sklapanja braka.

Ono što postojeće rezultate u ovom području čini nejednoznačnima jesu teorije prema kojima ljudi koji su u dugim predbračnim vezama na početku braka doživljavaju pad u kvaliteti veze. Tome je tako jer je njihova veza u trenutku stupanja u brak već u kasnijoj fazi nego li kod onih koji su kratko "hodali" prije braka. Javlja se spomenuta U-distribucija kvalitete braka i zadovoljstva brakom (Karney i Bradburry, 1995.). Početna faza većeg zadovoljstva događa se prije stupanja u brak, a na početku braka dolazi do pada. Osim toga na početku braka često dolazi do promjena partnerskih uloga jer se rađaju djeca.

Da bismo odgovorili na pitanje da li kvaliteta braka ovisi o duljini predbračne veze podijelili smo sudionike u tri skupine prema duljini trajanja predbračne veze izražene u godinama tako da svaka skupina obuhvaća 33% sudionika. Prvu grupu čine sudionici čija je veza prije braka trajala 0-1 godinu, drugu od 2-3 godine i treću od 4-11 godina.

Većina mladih parova bez djece opazila je da u početku braka njihov odnos prolazi kroz nekoliko faza (Kurdek i Schmitt, 1986., prema Perlmutter i Hall, 1992.). Faza "udruživanja" traje godinu dana i tijekom nje supružnici uče živjeti zajedno i razmišljati o sebi kao o djelu para. 2. i 3. godina braka faza je "gnježđenja" tijekom koje dolazi do razbijanja iluzija s mnogo stresa. Supružnici utvrđuju koliko su slični i dogovaraju se oko zajedničkih aktivnosti. Nakon 4 godine braka stres se smanjuje i utvrđuju se običaji obitelji u

fazi "održavanja postojećeg stanja". Ova se podjela prema broju godina slučajno preklapa sa našom podjelom trajanja predbračnih veza. Neki su parovi u predbračnoj vezi prošli kroz neke ili sve tri opisane faze. Međutim, brak pred njih postavlja nove izazove i promjene kojima se treba prilagoditi.

TABLICA 14. Broj sudionika (N) pojedinih grupa koje se razlikuju s obzirom na trajanje predbračne veze te aritmetičke sredine (M) i centralne vrijednosti (C) kvalitete braka, uz minimalne(MIN) i maksimalne vrijednosti(MAX) i standardne devijacije(SD).

grupa	N	MIN	MAX	M	SD	C
1.	66	62	149	116.04	18.57	119
2.	105	45	151	116.06	20.12	120.8
3.	73	43	145	114.64	17.91	116.4

Analizom varijance provjerili smo razlikuju li se sudionici s različitom dužinom predbračne veze u rezultatima na Spanierovoj skali bračne prilagodbe (DAS). Dobili smo $F=0.140$, $df=2$, $p=0.870$. Ovakav rezultat nam govori da se sudionici s različitom dužinom predbračne veze ne razlikuju statistički značajno u ukupnom rezultatu na skali DAS.

Kvaliteta braka ne ovisi o duljini predbračne veze i nema potvrde za prethodne pretpostavke.

Kako bismo provjerili postoji li povezanost između dužine predbračne veze i stupnja formalnog obrazovanja računali smo **Spearmanov koeficijent korelacije**. Kolmogorov-Smirnovljevim testom prethodno smo utvrdili da se distribucija dužina predbračne veze statistički značajno razlikuje od normalne (Kolmogorov- Smirnov $Z=3.342$, $p<0.001$). Ova je distribucija pozitivno asimetrična (PRIOLOG-slika 4). Spearmanov rho iznosi 0.289 ($p<0.01$, tablica 8.) i korelacija je značajna uz rizik manji od 1%.

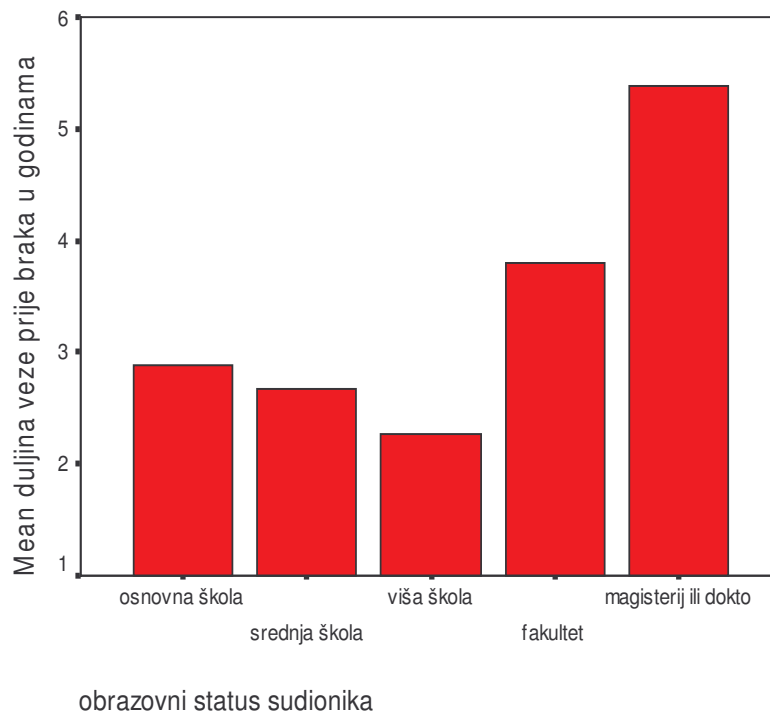
Utvdili smo da postoji povezanost duljine predbračne veze i stupnja formalnog obrazovanja. Povezanost je pozitivna što znači da ljudi s višim stupnjem formalnog obrazovanja u prosjeku imaju duže predbračne veze.

Ono što je specifično za korišteni uzorak ispitanika jest da sudionici koji su završili višu školu (IV stupanj) imaju najkraće predbračne veze. Industrija u kojoj su sudionici zaposleni omogućila im je novčanu potporu za dodatno školovanje u višoj školi. Stoga je

većina sudionika koji imaju završenu višu školu u trenutku stupanja u brak zapravo imala završenu srednju školu. Kada bismo zbrojili drugi i treći stupac histograma dobili bismo da dužina veze raste linearno sa stupnjem obrazovanja što je i očekivano.

U istraživanjima koja su uključivala bračne parove nije dobivena linearna povezanost između stupnja obrazovanja sudionika i trajanja predbračne veze. Nađeno je da su predbračne veze duže kod parova u kojima je supruga visoko obrazovana ili gdje su oba supružnika visoko obrazovana (Petrović, 2002.)

Trend koji postoji među osobama određenog stupnja obrazovanja prema nekoj dužini predbračne veze prikazan je grafički na slici 1.



SLIKA 1. Grafički prikaz odnosa obrazovnog statusa sudionika i prosječnog trajanja predbračne veze.

Većina istraživanja govori o **U-distribuciji kvalitete braka tijekom vremena**. Ako se kvaliteta braka distribuira tako to znači da je u početku braka kvaliteta viša, zatim opada da bi kasnije opet rasla. Ove tri faze objašnjavaju se rođenjem, odgojem i odrastanjem djeteta. Na početku braka supružnici nemaju briga i mogu posvetiti svu pažnju jedan drugome. Kasnije posvećuju vrijeme i pažnju odgoju djece pa slabe njihove međusobne interakcije čime dolazi do udaljavanja i smanjenja zadovoljstva i kvalitete braka. Nakon što

djeca odrastu i napuste roditeljski dom procjene kvalitete braka ponovo rastu jer se supružnici ponovo mogu u većoj mjeri posvetiti jedan drugome.

Sudionike smo podijelili u četiri razreda prema trajanju njihova braka. Interval iznosi 8 godina. Kako bismo dobili skupine s podjednakim brojem sudionika spojili smo zadnja dva razreda u jedan. Inače bi u zadnjem razredu bilo samo 5 sudionika.

Rezultati pojedinih skupina na skali bračne prilagodbe prikazani su u tablici 15. Analiza varijance pokazala je da se skupine značajno razlikuju s obzirom na kvalitetu braka ($F=6.068$, $df=3$, $p=0.001$) uz rizik manji od 1%.

TABLICA 15. Broj sudionika (N) određenog trajanja braka, aritmetičke sredine (M), standardne devijacije (SD), centralne (C), minimalne(min.) i maksimalne(max) vrijednosti na skali DAS.

	0-7 godina braka	8-15 godina braka	16-23 godine braka	24 i više g. braka
N	62	58	72	55
M	122.55	117.05	109.29	113.55
SD	16.02	18.072	21.354	17.308
min.	86	64	43	62
max.	151	147	142	145
C	125.5	119	115.4	117

Statistički značajnima pokazale su se razlike u kvaliteti braka između prve i treće skupine ($t= 4.012$, $p=0.000$) i prve i četvrte skupine ($t=2.921$, $p=0.004$) uz rizik manji od 1% te između 2. i 3. skupine ($t=2.205$, $p=0.029$) uz rizik manji od 5%. Razlike u kvaliteti braka kod parova koji su u braku do 7 godina postoje u njihovu korist u odnosu na one koji su u braku 16-23 godine ili 24 i više godina. Kvalitetniji su brakovi osoba koje su u braku 8-15 godina od onih koje su u braku 16-23 godine.

Parovi koji su na početku braka njegovu kvalitetu procjenjuju značajno višom od onih koji već imaju djecu njihovih godina. Usporedili smo broj djece koji imaju parovi određenog trajanja braka kako bismo utvrdili jesu li djeca objašnjenje razlika u procjenama kvalitete braka.

TABLICA 16. Broj sudionika (N) određenog trajanja braka u godinama i broj djece koju imaju sudionici.

	0-7 g. braka	8-15 g. braka	16-23 g. braka	24 i više g.braka
N	61	57	72	55
bez djece	22	5	1	0
1 dijete	28	15	19	7
2 djece	9	35	44	46
3 djece	2	1	7	1
4 i više djece	0	1	1	1

Dobiveni rezultati nisu u skladu s teorijom U-distribucije prema kojoj parovi na početku braka (0-7 godina), nisu još dobili djecu i međusobno si mogu posvetiti više vremena i pažnje. Iz tablice 16. vidimo da 2/3 mladih parova imaju djecu. Što brakovi duže traju više je onih s dvoje djece, a nađene su značajno više procjene kvalitete braka kod osoba koje su u braku 8-15 godina u odnosu na one koje su u braku 16-23 godine. Međutim, nismo našli razlike u procjenama kvalitete braka kod ljudi koji imaju jedno u odnosu na one koji imaju dvoje djece.

Oni parovi koji su u braku od 16 do 23 godine najvjerojatnije imaju djecu srednje do starije adolescentske dobi, tj. onu koja bi uskoro trebala napustiti roditeljski dom i zasnovati vlastitu obitelj. Ovo je razdoblje stresno, osobito za majke koje često proživljavaju sindrom "praznog gnijezda", ali i zbog neizvjesnosti hoće li postojati uvjeti za djetetovo osamostaljenje koje podrazumijeva mogućnost zaposlenja, pronalaženja životnog partnera i rješavanje stambenog pitanja (prema Papalia i Olds, 1992). Adolescentski zahtjev za uspostavom autonomije često dovodi do sukoba s roditeljima. U tom je razdoblju zbog navedenog za očekivati nižu kvalitetu braka.

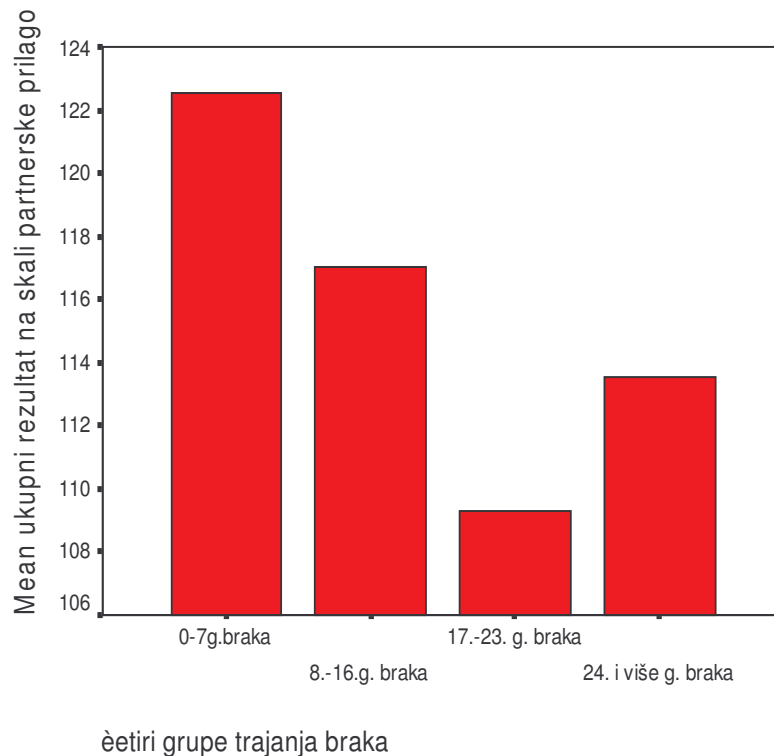
Podjela sudionika u 4 skupine prema trajanju braka omogućila nam je da uočimo ponovni porast kvalitete braka kod ljudi koji su u braku više od 24 godine i za koje se pretpostavlja da su ih djeca napustila ili da je barem smanjena roditeljska uloga supružnika.

Pomoću **Pearsonovog koeficijenta korelacije** provjerili smo postoji li linearna povezanost između kvalitete braka i njegovog trajanja.

Dobivena korelacija statistički je značajna uz rizik manji od 5% i negativna ($r=-0.146$, $p=0.023$, tablica 8.) iz čega slijedi da postoji linearna povezanost između trajanja braka i

kvalitete braka s time da procjene kvalitete braka opadaju s trajanjem braka. Međutim, gornji podaci dobiveni na skupinama djelomično idu u prilog U- distribuciji, odnosno zakrivljenoj povezanosti dužine braka i kvalitete braka kakva se opisuje u literaturi.

Promjene u kvaliteti braka s njegovim trajanjem prikazane su na slici 2.



SLIKA 2. Grafički prikaz odnosa trajanja braka (os x) i prosječnog rezultata u DAS-u (os y)

Opažanjem grafičkog prikaza odnosa kvalitete braka i trajanja braka (PRILOG slika 4.) opaža se mnogo variranja u kvaliteti braka kroz vrijeme pa je nezahvalno komentirati tako prikazan odnos jer rezultati malog broja sudionika mogu maskirati pravi odnos s nekoliko povišenih rezultata na DAS-u. Grupiranjem sudionika u četiri skupine prema trajanju braka dobivamo preglednije rezultate koji omogućuju opažanje osnovnog trenda (SLIKA 2.).

Na kraju distribucije, gdje očekujemo ponovni porast kvalitete braka, nalaze se sudionici koji su u braku u prosjeku 30 godina. Zbog odgovora na ostala pitanja ovog rada odabrali smo uzorak zaposlenih osoba u braku pa je logično da nema starijih ispitanika koji bi mogli biti u braku više od 35 godina. Opažamo mali porast u kvaliteti braka kod 4 skupine, ali djeca ljudi koji su braku oko 30 godina možda još nisu napustila roditeljske domove,

osobito najmlađe dijete. Iz navedenog proizlazi da je nerealno očekivati U- distribuciju na našem uzorku.

U obzir smo uzeli činjenicu da je situacija u Hrvatskoj takva da mnoge mlade obitelji ne uspiju osnovati vlastito domaćinstvo pa smo i ovo pitanje uključili u upitnik o osobnim podacima. Ako supružnici ostanu u zajednici sa svojim roditeljima manje su šanse da će se uopće moći posvetiti sebi jer moraju mnogo pažnje posvećivati i ostalim članovima kućanstva. Vodili smo se opaskom da je prilikom zajedničkog života dviju generacija moguće smanjeno zadovoljstvo brakom i mlađeg i starijeg bračnog para koji žive u zajedničkom kućanstvu (Feil, 2002.) Većina naših sudionika živi u vlastitom domaćinstvu što vidimo iz tablice 17. Računali smo analizu varijance kako bismo utvrdili razlikuju li se sudionici koji se razlikuju po stambenom statusu i u procjenama kvalitete braka. Dobiven je $F\text{-omjer}=2.201$, $df=2$, $p=0.113$. Nisu nađene razlike u procjenama kvalitete braka kod sudionika različitog stambenog statusa.

TABLICA 17. Broj (N) i postotak (%) osoba određenog stambenog statusa i njihove aritmetičke sredine (M) i standardne devijacije (SD) rezultata na DAS-u.

STAMBENI STATUS	N	%	M	SD
podstanari	13	5.2	125.85	13.457
u zajednici s roditeljima	41	16.5	113.53	20.501
vlastito domaćinstvo	194	78.3	115.15	18.863

Uvjeti za računanje analize varijance nisu ispunjeni ukoliko želimo testirati razlike u kvaliteti braka kod svih sudionika s različitim **brojem djece** jer je $N=1$ kod sudionika s četvero, petero i osmero djece. Međutim, razlike možemo testirati između sudionika koji imaju jedno, dvoje, troje djece i onih koji ih nemaju. Pripadaju li aritmetičke sredine rezultata na DAS-u tih sudionika u istu populaciju testirali smo analizom varijance.

TABLICA 18. Broj sudionika (N) i postotak sudionika (%) s određenim brojem djece, te aritmetičke sredine (M), standardne devijacije (SD) i centralne vrijednosti (C) rezultata na DAS-u.

Broj djece	N	%	M	SD	C	min.	max.
0	29	11.7	129.84	11.106	130	104	151
1	69	27.8	115.58	19.423	117	54	148
2	134	54.0	112.08	18.153	117	43	142
3	11	4.4	114.58	27.976	122,57	45	147

Razlika u kvaliteti braka s obzirom na broj djece značajna je uz rizik manji od 1% ($F=7.428$, $df=3$, $p=0.000$). Testiranje značajnosti razlika između rezultata skupina sudionika s različitim brojem djece pokazalo je da tome doprinose razlike između ljudi koji nemaju djece i onih koji imaju jedno ($t=4.572$, $p=0.000$), odnosno dvoje djece ($t=6.854$, $p=0.000$). Ostale razlike u broju djece nisu se pokazale statistički značajnima.

Nalaz o razlikama u kvaliteti braka kod parova s djecom i onih bez djece potvrđuje neke pretpostavke koje su istaknute u UVODU ovog rada. Osim toga Rollins i Galligan (1981.) ističu da djeca imaju jak utjecaj na obiteljski život i tvrde da je zadovoljstvo brakom određeno postojanjem, brojem i dobi djece koju par ima (prema Perlmutter i Hall, 1992.). Našli smo da na kvalitetu braka ne utječe bitno ima li par jedno, dvoje ili više djece. Kvaliteta je značajno različita samo ako par uopće nema djece ili ima jedno dijete, odnosno ukoliko nema djece ili ima dvoje djece.

Kvaliteta braka veća je kod parova koji nemaju djece u odnosu na one s jednim djetetom ili dvoje djece. Ovakav nalaz zvuči poražavajuće, ali treba uzeti u obzir činjenicu da je broj parova koji nemaju djece u našem uzorku 5 puta manji od broja parova koji imaju dvoje djece i da su to uglavnom mlađi sudionici čiji su brakovi u početnoj fazi. To se poklapa s nalazima o U-distribuciji kvalitete braka s trajanjem braka i teorijom da kvaliteta braka opada kad djeca rastu zbog smanjenih interakcija među supružnicima koje se ne tiču isključivo djece.

Rasprave roditelja o odgoju djece mogu biti izvor sukoba, ali djeca nisu ta koja izazivaju bračne sukobe. Moguće je da samo potiču izražavanje prethodno postojećih komunikacijskih teškoća (prema Schaie i Willis, 2001.).

Život u obitelji s djecom potpuno je drukčiji nego u onoj bez djece. 90% parova ponovno bi imalo djecu da mogu birati jer im je roditeljstvo pružilo uživanje, zabavu, samoispunjenje te donijelo zrelost i ponos (Yankelovich, 1981., prema Perlmutter i Hall, 1992.).

Ako se osvrnemo na ukupne rezultate istraživanja možemo zaključiti da je postojanje U-distribucije kvalitete braka potvrđeno samo djelomično jer smo utvrdili linearnu povezanost kvalitete braka i njegovog trajanja. Međutim, opaža se ponovni porast kvalitete kod parova koji su u braku duže od 24 godine (slika 2). Ovaj bi se trend možda jače naglasio da smo imali više starijih sudionika. Budući su naši sudionici još radno aktivni i imaju djecu koja nisu napustila roditeljske domove, kod njih još nije došlo do ponovnog porasta kvalitete braka. Dobiven rezultat stoga je u skladu s očekivanjima.

Razlike u kvaliteti braka kod sudionika različitog spola nisu utvrđene. Razlike postoje s obzirom na pojedine sociodemografske varijable. Kod muškaraca dolazi do pada kvalitete braka s godinama i s obzirom na stupanj obrazovanja s time da su kvalitetniji brakovi slabije obrazovanih muškaraca. Nije utvrđena povezanost sociodemografskih varijabli i procjena kvalitete braka kod žena.

Na temelju svih navedenih nalaza iz literature opravdano je pretpostaviti da kvaliteti braka kod muškaraca i žena ne pridonose jednako pojedini aspekti veze, odnosno očekujemo da pripadnicima različitog spola nisu jednako važne pojedine tvrdnje DAS-a. Ovo bi pitanje moglo biti predmetom novih istraživanja.

Korištena mjera kvalitete braka- Spanierova skala partnerske prilagodbe pokazala se visoko pouzdanom. Faktorskom analizom dobiven je samo jedan faktor, nazvan kvaliteta braka, pa nismo mogli ispitivati razlikuju li se sudionici po spolu u različitim područjima života koje skala obuhvaća.

U novije vrijeme češći su po obrazovanju homogeni brakovi, pogotovo kod fakultetski obrazovanih osoba. To je posljedica segregacije sličnih osoba ekonomskim statusom i time susjedstvom i školom. Većina je partnera slična i po religiji, rasi, etničkoj pripadnosti, ekonomskom statusu, stavovima, vrijednostima, inteligenciji, vanjskoj privlačnosti, ličnosti (Murstein, 1985., prema Perlmutter i Hall, 1992.).

Budući nismo tražili podatak o obrazovanju oba supružnika, niti smo ispitivali parove supružnika nismo mogli formirati grupe sudionika sa parovima određenog stupnja obrazovanja. Stoga nismo mogli ispitivati povezanost homogenosti, odnosno heterogenosti određenog stupnja obrazovanja i kvalitete braka. Ovo pitanje ostaje otvoreno za nova istraživanja.

Ostaje otvoreno i pitanje da li je za kvalitetu braka važno koji supružnik ima viša primanja. Našim istraživanjem nisu utvrđene razlike u kvaliteti braka kod sudionika koji zarađuje manje, više ili jednako kao supružnik, neovisno o spolu. Razlike u zaradi nismo odredili novčanim iznosom, nego subjektivnim procjenama sudionika. Na taj način zahvatili smo u istim skupinama i one supružnike između kojih je razlika u zaradi svega nekoliko kuna do nekoliko tisuća kuna.

Dobili smo više procjene kvalitete braka kod parova bez djece, ali treba provjeriti pretpostavku Schaie i Willisa (2001.) da kod nekih parova djeca dovode do povećanja bračnog zadovoljstva, kao kod starijih obrazovanijih parova s višim prihodima.

Kvaliteta braka odnosi se na intimni dio života ljudi koji većina nije spremna dijeliti s drugima. Neke čestice korištenog mjernog instrumenta zadiru duboko u intimu sudionika. Iako je naglašeno da je sudjelovanje u istraživanju anonimno opravdano je pretpostaviti da sudionici nisu bili potpuno iskreni. Ovaj nedostatak veže se uz svako mjerenje gdje tražimo subjektivne procjene sudionika. Međutim, situaciju pogoršava osjetljivost teme.

U skupini ispitanika broj muških i ženskih sudionika koje smo zahvatili nije jednak. Na neka pitanja nismo mogli dobiti odgovore jer nismo koristili parove sudionika već pojednice u braku. Nedostatak je i malen broj ispitanika za podjelu u skupine, što je bilo nužno za neke analize. Skupine su stoga bile različite veličine, a broj sudionika u pojedinim skupinama premalen.

U buduća istraživanja trebalo bi uključiti i razvedene parove jer oni u sve većem broju čine populaciju bračnih parova. Efekte nekih faktora na kvalitetu braka, osim toga, lakše je uočiti kod parova čiji su brakovi završili razvodom nego kod onih čiji su brakovi stabilni.

5. ZAKLJUČAK

1. Potvrđena je valjanost Spanierove skale partnerske prilagodbe u svrhu dobivanja procjena kvalitete braka. Faktorska analiza rezultirala je jednim generalnim faktorom koji se nalazi u osnovi skale i stoga je nazvan kvaliteta braka. Nađena je visoka unutarnja pouzdanost skale od 0.93.
2. Nisu nađene spolne razlike u procjenama kvalitete braka. Rezultati dobiveni na uzorku muškaraca i žena ponešto se razlikuju. Kod muškaraca procjene kvalitete braka opadaju s dobi, dok kod žena nema povezanosti procjena kvalitete braka i dobi. Kvaliteta braka viša je kod muškaraca s nižim stupnjem formalnog obrazovanja nego kod onih s višim stupnjem. Kvaliteta braka ne ovisi o razini mjesečnih obiteljskih primanja pri čemu nije važno ni zarađuju li supružnici jednako. Nije nađena razlika u procjenama kvalitete braka kod ljudi s različitom dužinom predbračne veze. Kvaliteta braka opada s njegovim trajanjem. Kvalitetnijima su procjenjeni brakovi osoba koje nemaju djece.

6.LITERATURA

Basta-Frljić, R. (2002.). Neki aspekti zadovoljstva brakom i sociodemografske karakteristike supružnika. Neobjavljen diplomski rad. Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb.

Belsky, J. (1979.). The interrelation of parental and spousal behavior during infancy in nuclear families. An exploratory analysis. *Journal of Marriage and the Family*, vol.41, 749-755.

Belsky, J. (1981.). Early human experience: A family perspective. *Developmental Psychology*, vol.17, no.1,3-23.

Belsky, J., Huston, T. L. i Lang, M. (1986.). Sex typing and division of labor as determinants of marital change across the transition to parenthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 50, 517-522

Brace, N., Kemp, R. i Snelgar, R. (2000.). *SPSS for Psychologists*. Palgrave. New York.

Feil, M. (2002.). Zadovoljstvo brakom, dužina braka i spolne razlike. Neobjavljen diplomski rad. Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb.

Glenn, N. D. (1990.). Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review. *Journal of Marriage and the Family*, vol.52, 818-831.

Kalmijn, M. (1991.). Shifting boundaries: Trends in religious and educational homogamy. *American Sociological Review*, vol. 56, 786-800.

Karney, B. R. i Bradbury, T. N. (1995.). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method and research. *Psychological Bulletin*, vol. 118, 3-34.

Mare, R. D. (1991.). Five decades of educational assortative mating. *American Sociological Review*, vol. 56, 15-32.

Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (1998.). Bračna kvaliteta: poimanje, uzroci i posljedice. *Društvena istraživanja*, 7, (4 - 5), 659-682.

- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2000.). Correlates of subjective global marital satisfaction in women. *Društvena istraživanja*, 9, (1), 41-65.
- Papalia, D. E. i Olds, S. W. (1992.). *Human Development*. McGraw-Hill, Inc, New York.
- Pennington, D.C. (1997.). *Osnove socijalne psihologije*. Naklada Slap, Jastrebarsko.
- Perlmutter, M. i Hall, E. (1992.). *Adult development and aging*. John Wiley & Sons. Inc.
- Petrović, A. (2002.). Dužina predbračne veze, stupanj obrazovanja supružnika i zadovoljstvo brakom. Neobjavljen diplomski rad. Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb.
- Petz, B. (1997.). *Osnove statističke metode za nematematičare*. Naklada Slap, Jastrebarsko.
- Santrock, J. W. (1995.). *Life- span development*. Brown & Benchmark.
- Scanzoni, J. (1995.). *Contemporary families and relationship. Reiventing Responsebility*. McGraw- Hill. Inc.
- Schaie, W. K. i Willis, S. L. (2001.). *Psihologija odrasle dobi i starenja*. Naklada Slap, Jastrebarsko.
- Snyder, D. K. (1979.). Multidimensional assesment of marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 813-822.
- Spanier, G. B. (1979.). Measuring dyadic adjustment: new scales for assesing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, vol. 38, 15-28.
- Sternberg, R. J. i Hojjat, M. (1997.). *Satisfaction in close relationships*. The Guilford Press. New York.
- Vaillant, C. i Vaillant, G. (1993.). Is the U-curve of marital satisfaction an illusion? A 40-year study of marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, vol. 55, 230-239.
- Vasta, R., Miller, S. A. i Haith, M. M., (1998.). *Dječja psihologija*, Naklada Slap, Jastrebarsko.

7. PRILOG

UPUTA

Dragi djelatnici PODRAVKE,
molimo Vas za suradnju u kratkom ispitivanju koje se odnosi na neka pitanja braka.

Jedini uvjet za sudjelovanje u ispitivanju je da ste u braku.

Istraživanje provodi Tihana Vrhovski, studentica psihologije Filozofskog Fakulteta u Zagrebu za potrebe izrade svoje diplomske radnje. Podaci dobiveni ispitivanjem koristit će se isključivo u tu svrhu.

Popunjavanje upitnika je anonimno, pa Vas molimo da na pitanja odgovarate iskreno i samostalno, bez dogovora sa bračnim partnerom ili kolegama. Jedino će tako prikupljeni podaci biti valjani.

Odgovaranje na pitanja sastoji se od zaokruživanja jednog broja na skali čije značenje je jasno opisano. Ispred svakog tipa pitanja postoji uputa o načinu odgovaranja.

Molimo Vas da odgovorite na slijedeća pitanja koja se odnose na Vaš brak.

Unaprijed Vam zahvaljujemo za pomoć.

SAVJET

Popunjavanje upitnika ponekad pobudi razmišljanja.

Ukoliko poželite razgovarati sa stručnom osobom o pitanjima braka, ali i o drugim temama svakodnevnog života nazovite TELEFON ZA PSIHOLOŠKU POMOĆ - 01/4828-888, radnim danom od 10 do 22 sata.

Na Telefonu dežuraju psiholozi s kojima možete ostvariti besplatni savjetodavni razgovor.

Mnogi ljudi doživljavaju neslaganje u svojim partnerskim, odnosno bračnim odnosima. Molimo vas da uz svaku dolje navedenu tvrdnju označite približni stupanj slaganja odnosno neslaganja sebe i svog partnera/ svoje partnerice zaokruživanjem jednog od brojeva.

Brojevi imaju značenje: 0- nikada se ne slažemo

1- gotovo se nikada ne slažemo

2- često se ne slažemo

3- povremeno se slažemo

4- gotovo se uvijek slažemo

5- uvijek se slažemo

1.	U vođenju obiteljskih financija	0	1	2	3	4	5
2.	U načinu odmaranja, rekreacije	0	1	2	3	4	5
3.	Po pitanju religioznosti	0	1	2	3	4	5
4.	U izražavanju emocija	0	1	2	3	4	5
5.	U pogledu prijatelja	0	1	2	3	4	5
6.	U seksualnim odnosima	0	1	2	3	4	5
7.	U društveno prihvatljivom ponašanju	0	1	2	3	4	5
8.	U pogledu filozofije života	0	1	2	3	4	5
9.	U načinu ophođenja s roditeljima i rođacima	0	1	2	3	4	5
10.	U ciljevima i stvarima koje su nam važne	0	1	2	3	4	5
11.	U željenoj količini zajedno provedenog vremena	0	1	2	3	4	5
12.	U donošenju važnih odluka	0	1	2	3	4	5
13.	U kućanskim poslovima	0	1	2	3	4	5
14.	U interesima i aktivnostima u slobodno vrijeme	0	1	2	3	4	5
15.	U donošenju odluka o profesionalnom razvoju	0	1	2	3	4	5
15a.	U odgoju djece	0	1	2	3	4	5

U sljedećoj tablici uradite isto. Brojevi ovdje imaju značenje: 0- nikada

1- rijetko

2- povremeno

3- češće da nego ne

4- vrlo često

5- stalno

16.	Kako često spominjete ili ste razmišljali o rastavi, razdvajanju ili prekidu svog odnosa?	0	1	2	3	4	5
17.	Kako često Vi ili Vaš(-a) partner(-ica) odete od kuće nakon svađe?	0	1	2	3	4	5
18.	Općenito, koliko često smatrate da su Vaši odnosi dobri?	0	1	2	3	4	5
19.	Imate li povjerenja u svog partnera/ partnericu?	0	1	2	3	4	5
20.	Jeste li ikada požalili što ste se vjenčali?	0	1	2	3	4	5
21.	Koliko se često svađate sa svojim partnerom?	0	1	2	3	4	5
22.	Koliko si često Vi i Vaš partner «idete na živce»?	0	1	2	3	4	5

23. Koliko često poljubite svog partnera/ partnericu?

0- nikada

1- rijetko

2- povremeno

3- gotovo svaki dan

4- svaki dan

24. U kojoj mjeri Vi i Vaš partner/ partnerica zajedno sudjelujete u zadovoljavanju nekih svojih interesa van kuće?

0- nikada 1-rijetko 2- povremeno 3- često 4- uvijek

Brojevi u sljedećoj tablici znače:

- 0 - nikad
- 1 - rjeđe nego jednom mjesečno
- 2 - jednom ili dva puta mjesečno
- 3 - jednom ili dva puta tjedno
- 4 - jednom dnevno
- 5 - češće

Koliko često Vi i Vaš partner:

25.	...imate živu razmjenu mišljenja	0	1	2	3	4	5
26.	... zajedno se smijete	0	1	2	3	4	5
27.	...mirno raspravljate o nečem	0	1	2	3	4	5
28.	...zajedno radite na nekom većem zadatku	0	1	2	3	4	5

Slijede neke teme oko kojih se parovi ponekad slažu, a ponekad ne.

Je li nešto od navedenog izazvalo probleme u Vašem odnosu proteklih par tjedana?

29. Nespremnost za spolne odnose zbog umora DA NE

30. Neiskazivanje ljubavi DA NE

31. Zaokružite broj koji sveukupno najbolje opisuje stupanj zadovoljstva Vašim bračnim odnosom.

- 0- izrazito nezadovoljan, nesretan
- 1- prilično nezadovoljan
- 2- malo nezadovoljan
- 3- zadovoljan
- 4- vrlo zadovoljan
- 5- izrazito zadovoljan
- 6- prezadovoljan

32. Koja od narednih tvrdnji najbolje opisuje kako gledate na budućnost svog odnosa?

- 5- očajnički želim da moja veza uspije i spreman sam neizmjereno dugo ulagati u taj odnos
- 4- jako želim da moja veza uspije i učinio/ učinila bih sve što mogu da se to dogodi
- 3- jako želim da moja veza uspije i trudio/ trudila bih se da se to dogodi
- 2- bilo bi lijepo da moja veza uspije, ali ne mogu učiniti mnogo više od onog što sada činim da bi se to dogodilo
- 1- bilo bi lijepo da uspije, ali odbijam činiti išta više od onog što sada činim da bih održao/ održala odnos
- 0- moj odnos nema šanse za uspjeh i nema više ničeg što bih mogao/ mogla učiniti da održim tu vezu

32a. U narednim tablicama navedena su neka područja postignuća.

Brojevi znače: 0- ne odnosi se na mene

- 1- uopće ne
- 2- donekle
- 3- dosta
- 4- jako

Procijenite koliko Vam je u životu važno:

1.	imati dobar brak	0	1	2	3	4
2.	biti uspješan/ uspješna na poslu	0	1	2	3	4
3.	biti uspješan roditelj	0	1	2	3	4
4.	činiti nešto za osobno zadovoljstvo i razvoj	0	1	2	3	4
5.	imati dobre odnose s ljudima	0	1	2	3	4
6.	doprinositi razvoju društva	0	1	2	3	4

32b. Procijenite koliko Vam je naporno ulaganje da biste:

1.	imali dobar brak	0	1	2	3	4
2.	bili uspješni na poslu	0	1	2	3	4
3.	bili uspješan roditelj	0	1	2	3	4
4.	činili nešto za osobno zadovoljstvo i razvoj	0	1	2	3	4
5.	imali dobre odnose s ljudima	0	1	2	3	4
6.	doprinosili razvoju društva	0	1	2	3	4

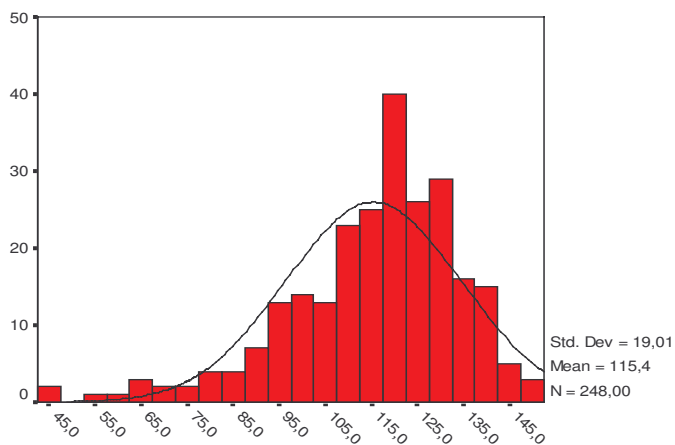
32c. Procijenite koliko ste zadovoljni:

1.	svojim brakom	0	1	2	3	4
2.	uspjehom na poslu	0	1	2	3	4
3.	uspjehom u roditeljstvu	0	1	2	3	4
4.	osobnim rastom i razvojem	0	1	2	3	4
5.	odnosima s ljudima	0	1	2	3	4
6.	doprinosom razvoju društva	0	1	2	3	4

1. Spol: M Ž
2. Dob (broj godina): _____.
3. Dužina Vašeg braka (broj godina) _____.
4. Duljina veze prije sklapanja braka (u godinama)_____.
5. Broj djece_____ i njihova dob_____.

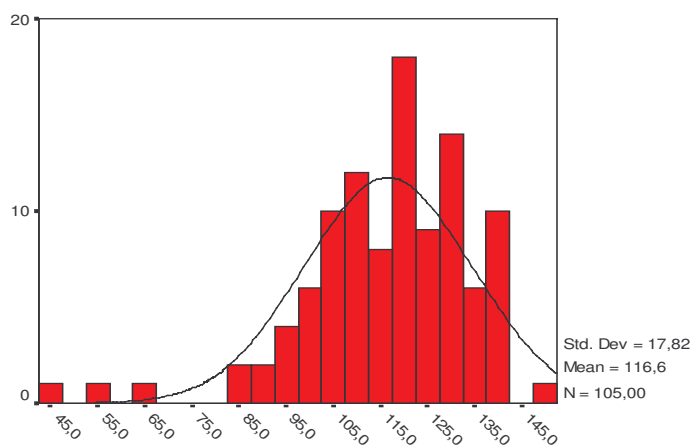
U slijedećim pitanjima zaokružite odgovor koji odgovara Vašem statusu:

6. Obrazovni status:
a) osnovna škola b) srednja škola c) viša škola d) fakultet e) magisterij, doktorat
7. U radnom odnosu je:
a) samo ja b) oboje
8. Mjesečna razina obiteljskih primanja:
a) ispodprosječna (ispod 4000 kn) b) prosječna(4000-6000kn)
c) iznadprosječna (iznad 6000 kn)
9. U našem braku:
a) zarađujemo podjednako b) više zarađuje: M Ž
10. Stambeni status
a) podstanari b) u zajednici s roditeljima c) vlastito domaćinstvo



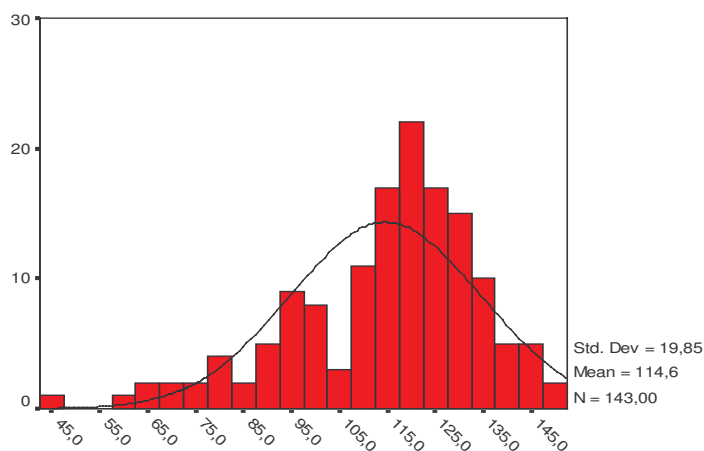
ukupni rezultat na skali partnerske prilagodbe

SLIKA 1. Distribucija ukupnih rezultata na skali bračne prilagodbe svih sudionika



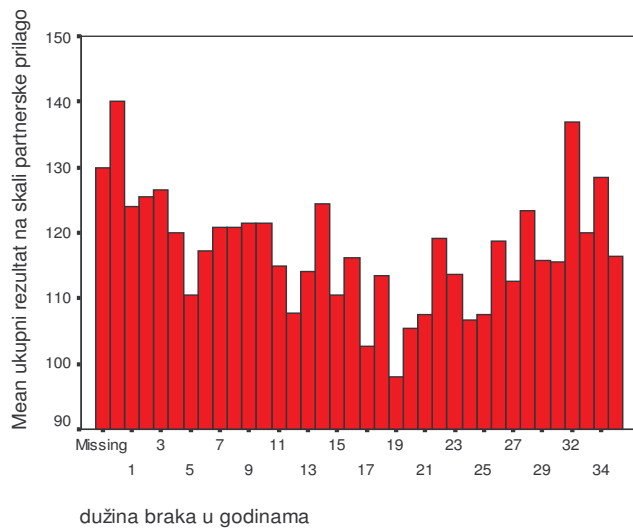
ukupni rezultat na skali partnerske prilagodbe

SLIKA 2. Distribucija ukupnih rezultata na skali bračne prilagodbe muških sudionika



ukupni rezultat na skali partnerske prilagodbe

SLIKA 3. Distribucija ukupnih rezultata na skali bračne prilagodbe ženskih sudionika



SLIKA 4. Grafički prikaz odnosa trajanja braka u godinama (os x) i prosječnog rezultata u DAS-u (os y)

TABLICA 1a. Broj čestica i pouzdanost pojedinih podskala i cijele Skale bračne prilagodbe (prema Spanier, 1979.).

PODSKLA ili SKALA	POUZDANOST	BROJ ČESTICA
Slaganje para	0.90	13
Zadovoljstvo para	0.94	10
Kohezija para	0.86	5
Afektivna ekspresivnost	0.73	4
DAS (Skala bračne prilagodbe)	0.96	32

TABLICA 2a. Korelacije pojedinih čestica Spanierove skale prilagodbe partnera sa pojedinim faktorima koji definiraju subskale i komunalnost (KOMUN.) faktora (prema Spanier, 1979.).

BROJ ČESTICE	KOMUN.	PODSKALA	SLAGANJE PARA	ZADOVOLJSTVO PARA	KOHEZIJA PARA	AFEKTIVNA EKSPRESIVNOST
1	0.62	slaganje para	0.54	- 0.15	0.10	- 0.20
2	0.63	slaganje para	0.72	0.12	0.14	- 0.01
3	0.31	slaganje para	0.57	0.09	0.05	0.02
4	0.75	afektivna eks.	0.35	- 0.10	0.12	- 0.57
5	0.56	slaganje para	0.64	- 0.00	0.03	- 0.17
6	0.61	afektivna eks.	0.21	- 0.07	0.11	- 0.56
7	0.60	slaganje para	0.58	- 0.21	0.04	- 0.06
8	0.61	slaganje para	0.73	- 0.15	- 0.06	- 0.05
9	0.33	slaganje para	0.46	- 0.16	- 0.11	- 0.09
10	0.72	slaganje para	0.59	- 0.20	0.05	- 0.06
11	0.68	slaganje para	0.34	- 0.22	0.21	- 0.24
12	0.56	slaganje para	0.59	- 0.22	0.13	0.04
13	0.34	slaganje para	0.51	- 0.02	0.00	- 0.11
14	0.47	slaganje para	0.52	- 0.15	0.16	- 0.06
15	0.31	slaganje para	0.40	- 0.16	-0.08	- 0.13
16	0.71	zadovoljstvo	- 0.30	- 0.70	0.01	- 0.20
17	0.53	zadovoljstvo	0.01	- 0.54	0.12	- 0.09
18	0.85	zadovoljstvo	0.03	- 0.67	0.23	- 0.17
19	0.62	zadovoljstvo	0.10	- 0.48	0.27	- 0.03
20	0.69	zadovoljstvo	0.01	- 0.82	- 0.01	0.02
21	0.66	zadovoljstvo	0.07	- 0.65	0.13	- 0.02
22	0.67	zadovoljstvo	0.07	- 0.61	0.19	- 0.01
23	0.44	zadovoljstvo	0.14	- 0.32	0.28	0.09
24	0.47	kohezija para	0.20	- 0.11	0.50	0.07
25	0.48	kohezija para	- 0.09	0.01	0.71	- 0.05
26	0.68	kohezija para	0.16	- 0.09	0.65	- 0.07
27	0.66	kohezija para	0.17	- 0.04	0.68	- 0.04
28	0.51	kohezija para	- 0.00	- 0.05	0.65	- 0.02
29	0.24	afektivna eks.	-0.04	0.06	- 0.02	- 0.48
30	0.54	afektivna eks.	0.04	- 0.19	0.12	- 0.55
31	0.76	zadovoljstvo	0.07	- 0.53	0.24	- 0.16
32	0.57	zadovoljstvo	0.27	- 0.62	- 0.07	0.06

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

**KVALITETA BRAKA I
NEKE SOCIODEMOGRAFSKE VARIJABLE**

Diplomski rad

Mentor:

Dr.sc. Goranka Lugomer-Armano, prof.

Tihana Vrhovski

Veljača, 2004.

SAŽETAK

Cilj rada je ispitivanje povezanosti nekih sociodemografskih varijabli i procjena kvalitete braka. Istraživanje je provedeno na uzorku od 248 osoba (105 muškaraca i 143 žene) koji žive u braku. Korištene su sociodemografske varijable dob, spol, obrazovni status sudionika, mjesečna razina obiteljskih primanja, razlike u zaradi supružnika, dužina predbrače veze, dužina braka u godinama i broj djece. Sudionici su popunili Upitnik o osobnim podacima i Skalu partnerske prilagodbe. Kvaliteta braka definirana je ukupnim rezultatom na Spanierovoj skali partnerske prilagodbe (DAS- dyadic adjustment scale, Spanier, 1979.), koja je prvi puta prevedena i korištena u Hrvatskoj. Faktorskom analizom utvrđeno je postojanje jednog glavnog faktora nazvanog kvaliteta braka. Pouzdanost skale je visoka. Dobiveno je da pri procjeni kvalitete braka ne postoje spolne razlike, ali da procjene kvalitete braka opadaju s dobi kod muškaraca, viša su kod muškaraca s nižim stupnjem formalnog obrazovanja, viša su kod obitelji s ispodprosječnom razinom mjesečnih primanja pri čemu nije važno zarađuju li supružnici jednako. Nije nađena razlika u procjenama kvalitete braka kod ljudi s različitom dužinom predbračne veze. Procjene kvalitete braka opadaju s trajanjem braka, a brakove su kvalitetnijima procijenile osobe koje nemaju djece.

KLJUČNE RIJEČI: kvaliteta braka, zadovoljstvo brakom, prilagodba partnera, Spanierova skala partnerske prilagodbe (DAS), sociodemografske varijable.